

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра маркетингу, обліку, оподаткування та публічного управління

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної (бакалаврської) роботи
за спеціальністю 071 – «Облік і оподаткування»

на тему:

Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками та особливості
їх оподаткування

Виконав: студент 4 курсу, групи ОП-21

Удовіченко В.О. / /
ПІБ підпис

Керівник

к.е.н., доцент Шепелюк В.А. / /
ПІБ підпис

Нормоконтролер

д.е.н. професор Брадул О.М. / /
ПІБ підпис

Завідувач кафедри

к.е.н., доцент Адамовська В.С. / /

Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра маркетингу, обліку, оподаткування та публічного управління
 Перший (бакалаврський) рівень
 Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
 Спеціальність **071 «Облік і оподаткування»**

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувач кафедри МООПУ
 к.е.н., доцент Адамовська В.С.

« 20 » лютого 2025 року

ЗАВДАННЯ на кваліфікаційну (бакалаврську) роботу студенту

Удовіченко Вікторії Олегівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками та особливості їх оподаткування

керівник роботи Шепелюк Віра Анатоліївна, к.е.н., доц

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджено наказом по КНУ від « 20 » лютого 2025 року № 130с

2. Строк подання студентом роботи «   » червня 2025р

3. Вихідні дані до роботи Закон України про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні; Національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку № 11, 16; статистичні дані, Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 37, GAAP; Міжнародні стандарти фінансової звітності 1, 9; Податковий Кодекс України; облікові дані та звітність ТОВ «Екоспецінвест»; дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) вступ, теоретичні основи обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками та їх оподаткування, організація бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками на ТОВ «Екоспецінвест» та проблемні питання формування облікової інформації щодо розрахунків з постачальниками та підрядниками, висновки

5. Перелік графічного матеріалу: 21 таблиця, 17 рисунків

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Шепелюк В.А., к.е.н. доцент		
Розділ 2	Шепелюк В.А., к.е.н. доцент		

7. Календарний план:

№ з/п	Етапи роботи	Термін виконання	Примітки
1.	Співбесіда зі студентом за тематикою роботи, видача переліку рекомендованої нормативної, інструктивної бази та учбової літератури	20.02.2025	Виконано
2.	Збір матеріалів до кваліфікаційної (випускної) роботи	24.02-08.03.2025	Виконано
3.	Групування та аналіз зібраного матеріалу, уточнення завдань кваліфікаційної (випускної) роботи	10.03-15.03.2025	Виконано
4.	Підготовка I розділу кваліфікаційної (випускної) роботи та подання його консультанту	17.03-16.04.2025	Виконано
5.	Підготовка II розділу кваліфікаційної (випускної) роботи та подання його консультанту	17.05.-21.05.2025	Виконано
6	Підготовка вступної частини	22.05.2025	Виконано
7	Перевірка роботи керівником та доопрацювання роботи студентом	23.05.-04.06.2025	Виконано
8	Отримання відгуку керівника	16.06.2025	Виконано
9	Попередній захист роботи	05.06.2025	Виконано
10	Захист роботи	26.06.2025	Виконано

Дата видачі завдання « 20 » червня 2025 р.

Студент (підпис) УДОВІЧЕНКО В.О. (прізвище та ініціали)

Керівник роботи (підпис) ШЕПЕЛЮК В.А. (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

	стор.
ЗАВДАННЯ НА РОБОТУ	2
РЕФЕРАТ	4
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ	5
ВСТУП	6
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПІДЗВІТНИМИ ОСОБАМИ ТА ЇХ ОПОДАТКУВАННЯ	8
1.1 Економічна сутність, правове регулювання та класифікація розрахунків з підзвітними особами	8
1.2 Законодавче регулювання обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками та особливості їх оподаткування	14
1.3 Зарубіжний досвід обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками	18
2 ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТОВ «ЕКОСПЕЦІНВЕСТ»	29
2.1 Організаційно-економічна характеристика та фінансово- господарський стан ТОВ «Екоспецінвест»	29
2.2 Методологічні засади формування облікової політики ТОВ «Екоспецінвест» щодо розрахунків з постачальниками та підрядниками	42
2.3 Організація первинного обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками	45
2.4. Синтетичний та аналітичний облік розрахунків з постачальниками та підрядниками на ТОВ «ЕСІ»	53
2.5 Відображення розрахунків з постачальниками та підрядниками у регістрах бухгалтерського обліку та фінансовій звітності ТОВ «Екоспецінвест»	62
2.6 Проблемні питання формування облікової інформації щодо розрахунків з постачальниками та підрядниками	64
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69
ДОДАТКИ	73

Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра маркетингу, обліку, оподаткування та публічного управління

РЕФЕРАТ

на кваліфікаційну (випускную) роботу на тему:

Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками та особливості їх оподаткування

ВР: 54 сторінок, 16 таблиць, 11 рисунків, 30 джерел, 10 додатків.

Мета ВР: дослідження системи обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, аналіз чинних підходів до їх оподаткування та розробка пропозицій щодо удосконалення відповідних облікових процедур.

Об'єкт дослідження: система організації бухгалтерського обліку взаєморозрахунків операцій на ТОВ «Екоспецінвест».

Предмет дослідження: облік розрахунків з постачальниками та підрядниками, а також особливості їх оподаткування.

Методи дослідження: аналітичне вивчення організації обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками та їх оподаткування.

Результати дослідження:

Практична частина роботи базується на матеріалах ТОВ «Екоспецінвест» — підприємства, що спеціалізується на наданні послуг з ремонту, технічного обслуговування та модернізації спеціалізованого обладнання й систем опалення. У межах дослідження було проаналізовано функціонування системи бухгалтерського обліку підприємства, зокрема ведення аналітичного обліку за контрагентами, видами поставок, умовами договорів, строками заборгованості та валютою операцій.

Ключові слова: облік, оподаткування, постачальники, підрядники, розрахунки.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ,
СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

1. БО – бухгалтерський облік;
2. ВК -власний капітал;
3. грн. – гривні;
4. див. – дивіться;
5. дод. – додаток;
6. ЗУ – Закон України;
7. ЕСІ- Екоспецінвест
8. МВО – матеріально відповідальна особа;
9. млн. – мільйон;
10. МСБО – міжнародні стандарти бухгалтерського обліку
11. МСФЗ – міжнародні стандарти фінансової звітності;
12. МШП – малоцінні та швидкозношувані предмети;
13. Небор.ак.- необоротні активи;
14. п. – пункт;
15. п.п. – підпункт;
16. ПКУ – Податковий кодекс України;
17. П(С)БО – Положення (стандарт) бухгалтерського обліку;
18. ПП - постачальники та пілрядники
19. рис. – рисунок;
20. рах. – рахунок;
21. табл. – таблиця;
22. тис. - тисяч;
23. ТМЦ – товарно-матеріальні цінності;
24. ЧП - чистий прибуток;
25. Ф. - форма

ВСТУП

У сучасних умовах трансформації економіки, зокрема активного розвитку ринкових відносин та цифровізації облікових процесів, особливої ваги набуває належна організація обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками. Ці розрахунки справляють безпосередній вплив на рівень платоспроможності суб'єктів господарювання, забезпечення безперервності виробничих процесів і своєчасне виконання договірних зобов'язань. Крім того, вони мають вагоме податкове значення, оскільки формують базу для визнання витрат і податкового кредиту, що зумовлює необхідність дотримання вимог чинного облікового та податкового законодавства.

Актуальність обраної тематики зумовлена як загальносистемними викликами у сфері управління кредиторською заборгованістю підприємств, так і прикладними проблемами, що виникають у процесі документального оформлення, класифікації та податкового обліку взаєморозрахунків із контрагентами. Питання теорії та практики обліку зазначених операцій висвітлено у працях вітчизняних науковців, зокрема Матюхи В.І., Примуш Ю., Візіренко С.В., Іваніцького К.В., Журавської І.Л. Водночас наукові напрацювання здебільшого мають загальнотеоретичний характер, тоді як прикладні аспекти — аналітичне групування на рівні субрахунків, оформлення первинної документації, облікове відображення у регістрах — залишаються недостатньо опрацьованими й потребують поглибленого аналізу на прикладі конкретного суб'єкта господарювання.

Метою даної дипломної роботи є дослідження системи обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, аналіз чинних підходів до їх оподаткування та розробка пропозицій щодо удосконалення відповідних облікових процедур.

Завдання:

- проаналізувати економічну природу, класифікаційні підходи та нормативно-правове регулювання обліку розрахунків з підзвітними особами, постачальниками та підрядниками;
- дослідити зарубіжні підходи до організації обліку подібних зобов'язань;
- надати характеристику організаційно-економічної діяльності ТОВ «Екоспецінвест»;
- вивчити механізми формування облікової політики та порядок оформлення первинних документів щодо розрахункових операцій;
- охарактеризувати ведення синтетичного й аналітичного обліку з урахуванням специфіки застосування субрахунків, договірних умов, валютних операцій і форм розрахунків;
- оцінити методику відображення інформації про розрахунки в регістрах бухгалтерського обліку та фінансовій звітності;
- ідентифікувати основні проблеми в системі обліку зобов'язань ТОВ «Екоспецінвест» і сформулювати рекомендації щодо їх усунення.

Об'єктом дослідження виступає система організації бухгалтерського обліку взаєморозрахунків операцій на ТОВ «Екоспецінвест». Предметом дослідження є облік розрахунків з постачальниками та підрядниками, а також особливості їх податкового супроводу.

Практична частина роботи базується на матеріалах ТОВ «Екоспецінвест» — підприємства, що спеціалізується на наданні послуг з ремонту, технічного обслуговування та модернізації спеціалізованого обладнання й систем опалення. У межах дослідження було проаналізовано функціонування системи бухгалтерського обліку підприємства, зокрема ведення аналітичного обліку за контрагентами, видами поставок, умовами договорів, строками заборгованості та валютою операцій.

Інформаційну базу дослідження становили чинні нормативно-правові акти у сфері бухгалтерського обліку та оподаткування, методичні матеріали, результати наукових досліджень, внутрішні документи підприємства, а також фінансова звітність ТОВ «Екоспецінвест» за останні три роки.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ 3 ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ ТА ЇХ ОПОДАТКУВАННЯ

1.1 Економічна сутність розрахунків з постачальниками та підрядниками

У процесі господарської діяльності підприємства постійно взаємодіють з іншими суб'єктами господарювання, зокрема з тими, хто постачає їм матеріальні ресурси, виконує роботи або надає послуги. Таких контрагентів у бухгалтерському обліку традиційно поділяють на постачальників і підрядників. Однак їхнє визначення має певні відмінності залежно від того, чи йдеться про наукову літературу, чи про нормативно-правову базу.

У вітчизняних наукових джерелах поняття «постачальник» зазвичай трактується як суб'єкт, що забезпечує підприємство сировиною, товарами, матеріалами чи іншими цінностями, необхідними для здійснення виробничого процесу або господарської діяльності. Деякі автори, зокрема В.І. Матюха, Г.В. Мисака [17], підкреслюють, що постачальники є основним джерелом формування матеріальних ресурсів підприємства. Їх роль тісно пов'язана із закупівельною діяльністю, організацією логістики та плануванням запасів.

Щодо поняття «підрядник», то в наукових працях воно найчастіше пов'язується з виконанням робіт або наданням послуг відповідно до умов укладеного договору підряду. На думку таких авторів, як Примуш, Ю. та Головченко, Є., підрядник — це контрагент, який виконує роботу на замовлення підприємства з урахуванням технічних завдань, строків та погоджених результатів. Зазвичай діяльність підрядників пов'язана з більшим ступенем ризику, оскільки вони несуть відповідальність за якість і своєчасність виконання робіт [26].

Натомість у нормативно-правових актах, зокрема в бухгалтерському обліку, чітке розмежування між цими поняттями відсутнє. У Плані рахунків бухгалтерського обліку постачальники та підрядники обліковуються разом — на

рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками». Це свідчить про уніфікований підхід до їх класифікації як кредиторів — осіб, перед якими підприємство має зобов'язання.

Водночас юридичне визначення підрядника міститься у Цивільному кодексі України (ст. 837) . Термін «підрядник» має чітке правове наповнення, тоді як поняття «постачальник» у законодавстві застосовується контекстуально і не має формального визначення.

Загалом, можна зробити висновок, що наукові джерела більш чітко розмежовують постачальників і підрядників, виходячи з економічної сутності їхньої діяльності. Нормативно-правова база ж, навпаки, схильна об'єднувати ці категорії для цілей бухгалтерського обліку або використовувати їх без спеціального визначення.

Взаємовідносини з постачальниками та підрядниками посідають важливе місце у господарській діяльності суб'єктів підприємництва, оскільки саме ці взаємовідносини забезпечують безперервність виробничого процесу, своєчасне постачання матеріальних ресурсів і виконання робіт (послуг), необхідних для функціонування підприємства. Такі взаємовідносини виступають, як правило у формі розрахунків.

Поняття «розрахунки» є базовим у системі бухгалтерського обліку, оскільки охоплює всі грошові взаємовідносини підприємства з контрагентами, працівниками, бюджетом та іншими сторонами. Однак тлумачення цього терміна також варіюється залежно від джерела — наукового чи нормативного.

У спеціальній літературі термін «розрахунки» зазвичай розглядається в широкому контексті. Наприклад, Журавська І.Л [8] трактує розрахунки як сукупність операцій, пов'язаних з виникненням та виконанням зобов'язань у грошовій формі між підприємством і його дебіторами або кредиторами. Дублей В.В., акцентує на тому, що розрахунки виконують не лише облікову, а й фінансову функцію — вони відображають динаміку грошових потоків, рівень платоспроможності підприємства, ефективність управління ресурсами [7].

Науковці також наголошують на тому, що розрахунки є важливою частиною фінансово-господарської діяльності, що охоплює процес укладання договорів, документальне оформлення зобов'язань, контроль за їх своєчасним виконанням та аналіз фінансових результатів.

Зі свого боку, нормативно-правові акти не надають чіткого і загального визначення поняття «розрахунки». У Законі Про бухгалтерський облік та фінансову звітність [23] поняття розрахунків прямо не розкривається, однак вони трактуються через призму зобов'язань, які підлягають бухгалтерському обліку та відображенню у фінансовій звітності.

У Положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку, зокрема П(С)БО 11 «Зобов'язання» [24], описуються сутності, які є результатом або об'єктом розрахунків. У цих документах увага зосереджена на класифікації, оцінці та визнанні кредиторської заборгованості, що є наслідком здійснених розрахункових операцій.

Таким чином, у нормативному полі поняття «розрахунки» розглядається через конкретні елементи фінансової звітності та бухгалтерських записів. Це обумовлює більш вузьке і технічне його трактування, яке не охоплює економічну природу явища, на яку вказують науковці.

У підсумку слід зазначити, що у літературі розрахунки розглядаються як багатофункціональне економічне явище, тоді як у нормативних джерелах вони подаються переважно як форма обліку зобов'язань. Такий підхід забезпечує правову визначеність, але не завжди відображає глибину економічного змісту розрахункових операцій.

Розрахунки можуть мати різну природу залежно від економічного змісту, форми проведення, строків виконання тощо. Саме тому важливим завданням як теоретиків, так і практиків бухгалтерського обліку є класифікація розрахунків для забезпечення ефективного облікового та аналітичного супроводу.

У спеціальній економічній та обліковій літературі поняття «розрахунки» зазвичай поділяють за різними критеріями.

Рисунок 1.1 - Класифікація розрахункових взаємовідносин

Джерело: складено автором за даними[4,6-8,16,17,26]

Згідно з підходами, наведеними у працях Візіренко С. В., Іваніцького К. В. [4], Майбороди О.Є., Косарева, І.П., Корабейнікова, І.О.[16] та інших авторів, розрахунки поділяють:

- регулярні (систематичні поставки/послуги за довгостроковими контрактами)
- разові (поодинокі господарські операції).

Один із найпоширеніших підходів є форма розрахунків. За цим підходом науковці виділяють:

- готівкові розрахунки — коли розрахунок з постачальником або підрядником здійснюється через касу підприємства;

- безготівкові розрахунки — проводяться взаєморозрахунки через банківські установи за будівельні, ремонтні, монтажні, транспортні та інші види робіт;

- змішані форми розрахунків, коли поєднуються обидва попередні методи.

Таким чином, наукові джерела пропонують досить широкий спектр підходів до класифікації, головна мета яких — забезпечити зручність обліку, контроль і аналіз розрахункових операцій.

Загалом у літературі спостерігається прагнення до систематизації розрахунків із метою покращення їх обліку, аналітики та контролю. Підходи різняться залежно від цілей дослідження, але переважно зосереджуються на практичному аспекті використання розрахункових операцій у процесі управління фінансами підприємства.

В українській системі бухгалтерського обліку питання взаєморозрахунків із постачальниками та підрядниками регламентуються, перш за все, Планом рахунків бухгалтерського обліку, затвердженим наказом Міністерства фінансів України №291 від 30 листопада 1999 року [19]. Відповідно до цього нормативного акта, усі операції з розрахунків з постачальниками та підрядниками відображаються на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», який використовується для накопичення інформації про заборгованість підприємства перед постачальниками та підрядниками за отримані, але не оплачені товари, роботи чи послуги.

Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, зокрема П(С)БО 11 «Зобов'язання» [24], передбачають відображення таких розрахунків як поточні зобов'язання, якщо термін їх погашення не перевищує 12 місяців.

Класифікаційна деталізація за видами розрахунків у нормативних документах менш розгалужена, ніж у літературі, і передбачає переважно поділ наведений на рисунку 1.2.

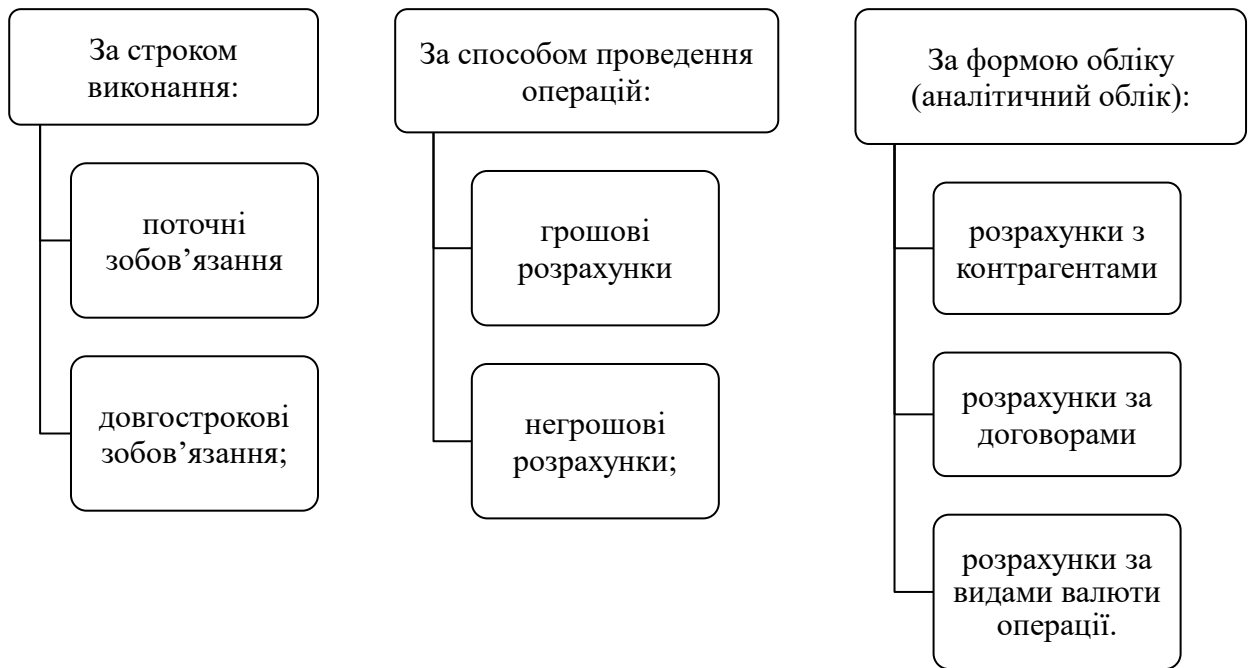

Рисунок 1.2 - Класифікація за видами розрахунків визначена нормативними документами України

Джерело: складено автором за даними [19-25]

У податковому обліку особливу увагу приділено порядку визнання витрат і формуванню податкового кредиту за операціями. Згідно з Податковим кодексом України, моментом виникнення зобов'язань у ПДВ обліку є дата першої з двох подій — відвантаження товарів/послуг або отримання авансу.

Нормативні документи не дають розгорнутої класифікації за строками, способами чи формами оплати, але встановлюють порядок обліку кожного виду розрахункових операцій і передбачають особливості їх відображення у фінансовій звітності.

Аналізуючи обидва підходи — науковий і нормативний, — можна дійти висновку, що літературна класифікація є більш гнучкою та аналітично орієнтованою. Вона дозволяє дослідити розрахунки з різних боків: за формою, змістом, строками, напрямками руху коштів тощо. Така класифікація важлива для цілей фінансового аналізу, оптимізації управлінських рішень і підвищення економічної ефективності підприємства.

У свою чергу, нормативна класифікація має уніфікований, практичний характер і зорієнтована на забезпечення правильного ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Вона не передбачає широкої деталізації, проте забезпечує чітке нормативне поле для облікових дій.

Отже, літературні підходи до класифікації розрахунків відзначаються глибшим аналізом і багатовимірністю, тоді як нормативні — формалізованістю і практичною спрямованістю. Обидва підходи є взаємодоповнюючими та важливими для формування цілісного уявлення про сутність і облік розрахункових операцій на підприємстві. Узагальнюючи, можна стверджувати, що практичне застосування обох класифікацій є доцільним у комплексному підході до ведення обліку: нормативна система забезпечує формальну точність, тоді як наукова класифікація — глибину економічного аналізу.

1.2 Законодавче регулювання обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками та особливості їх оподаткування

Ефективне управління розрахунками з постачальниками та підрядниками неможливе без суворого дотримання нормативно-правових вимог, які регламентують порядок здійснення господарських операцій, їх документальне оформлення, облікове відображення та оподаткування. В Україні ці аспекти регулюються комплексом законодавчих актів, підзаконних нормативних документів, а також положеннями національних стандартів бухгалтерського обліку.

Визначальним нормативним актом у сфері регулювання бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року № 996-XIV, який встановлює загальні принципи організації обліку на підприємствах усіх форм власності. Відповідно до статті 9 цього закону, всі господарські операції повинні бути належним чином оформлені документально,

що передбачає обов'язкову фіксацію розрахунків з постачальниками та підрядниками за допомогою первинних документів, таких як договори, рахунки, накладні, акти виконаних робіт та інші відповідні документи.

Безпосереднє облікове відображення розрахунків з постачальниками та підрядниками регламентується Н(С)БО 11 «Зобов'язання» [24], яке встановлює критерії визнання поточних зобов'язань та їх класифікацію. Відповідно до положень цього стандарту, такі розрахунки визнаються як поточні зобов'язання у випадку, якщо їх погашення заплановано протягом операційного циклу або протягом 12 місяців з дати балансу.

Крім того, важливу роль у регулюванні обліку відіграє План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 року № 291 [25]. Розрахунки з постачальниками та підрядниками ведуться на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», що забезпечує аналітичний облік за контрагентами, договорами та валютами операцій. Такий подрібнений облік дає змогу оперативно відслідковувати стан заборгованості за кожним господарським договором.

Особливості облікового відображення операцій залежать від конкретних умов договору: зокрема, у разі передоплати застосовуються відповідні рахунки обліку авансів, а при операціях з іноземною валютою використовуються додаткові рахунки для реєстрації курсових різниць.

Розрахунки з постачальниками та підрядниками мають не лише фінансово-господарське, а й податкове значення, оскільки безпосередньо впливають на формування податкової бази з податку на прибуток, податку на додану вартість (ПДВ) та єдиного податку (у разі застосування спрощеної системи оподаткування).

ПКУ [20] містить низку положень, що регулюють порядок обліку таких операцій (рис.1.3.)

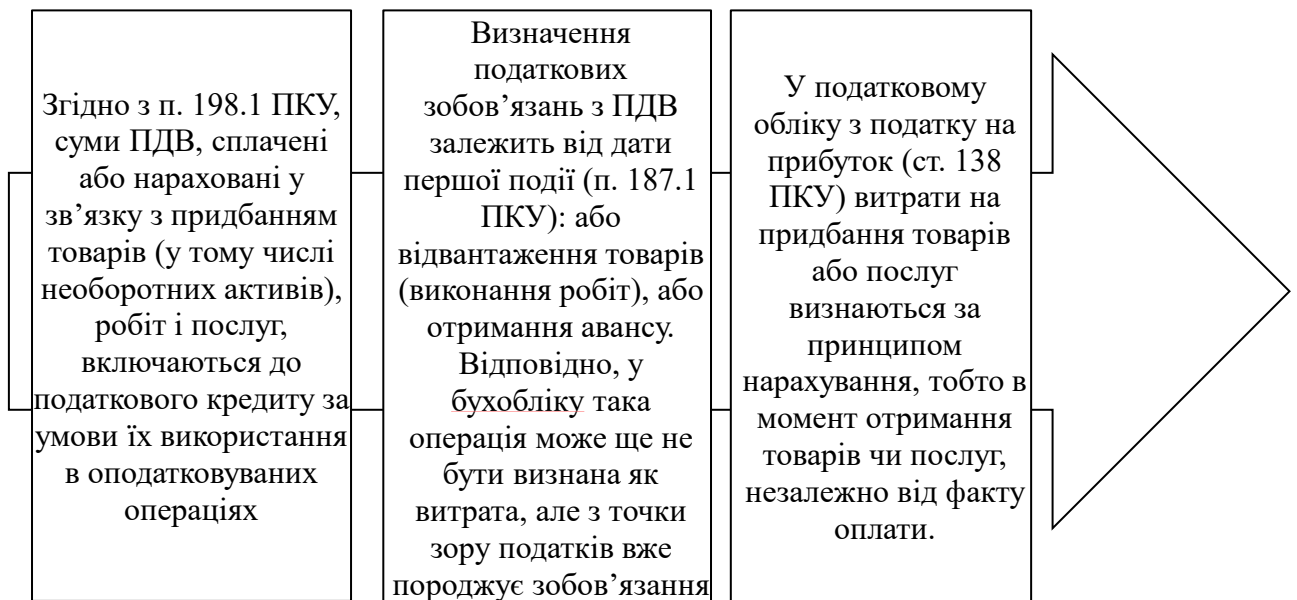

Рисунок 1.3 - Порядок обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками визначений ПКУ

Джерело: згруповано автором за даними ПКУ [20]

Для платників єдиного податку розрахунки з постачальниками не впливають безпосередньо на податкове навантаження, однак мають значення для дотримання ліміту доходу, визначеного для відповідної групи платників.

Питання договірних взаємовідносин з постачальниками та підрядниками регулюються також положеннями Цивільного кодексу України (зокрема, главами 54 «Поставка» та 61 «Підряд») і Господарського кодексу України. Вони визначають істотні умови договорів, відповідальність сторін за невиконання зобов'язань, а також правові механізми врегулювання спорів.

Крім того, у сфері публічних закупівель, що стосується підприємств, які здійснюють діяльність із використанням бюджетних коштів, застосовуються положення Закону України «Про публічні закупівлі». Цей нормативний акт встановлює прозорі та чітко регламентовані процедури укладення договорів з постачальниками та підрядниками, спрямовані на забезпечення відкритості, конкурентності та ефективності закупівельного процесу.

Окрім національного регулювання, підприємства, що ведуть звітність за Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ), повинні дотримуватись вимог таких стандартів:

МСФЗ (IAS) 1 «Подання фінансової звітності» — визначає загальні вимоги до подання та структуру фінансової звітності, включаючи зобов'язання перед постачальниками та підрядниками як елемент поточних зобов'язань [35];

МСБО (IAS) 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» — регламентує облік і розкриття інформації щодо зобов'язань, які виникають унаслідок правовідносин із контрагентами, зокрема у разі підрядних робіт з довгостроковим виконанням [35];

МСБО (IAS) 2 «Запаси» — у частині оцінки вартості товарів, придбаних у постачальників, що впливає на суму зобов'язань [35];

МСБО (IAS) 21 «Вплив змін валютних курсів» — якщо розрахунки з постачальниками/підрядниками ведуться в іноземній валюті [35].

МСФЗ не містять окремого стандарту, присвяченого виключно розрахункам з постачальниками чи підрядниками, однак відповідні операції детально регулюються у згаданих документах через поняття торгових кредиторських зобов'язань (trade payables). Вимоги Міжнародних стандартів фінансової звітності сприяють забезпеченню прозорості, достовірності та порівнянності інформації про взаємовідносини з постачальниками та підрядниками у фінансовій звітності, що має особливе значення для компаній, які взаємодіють з іноземними партнерами або залучають іноземні інвестиції.

Таким чином, нормативно-правове регулювання розрахунків з постачальниками та підрядниками має багаторівневий характер і охоплює бухгалтерські, податкові та договірні аспекти. Головне завдання регулювання — забезпечити законність господарських операцій, належний облік і правильне формування податкових зобов'язань. Водночас у практиці господарювання часто виникають ситуації, коли норми різних документів потребують системного трактування, а іноді — адаптації під специфіку конкретного підприємства.

1.3 Зарубіжний досвід обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками

Розрахунки з постачальниками та підрядниками становлять невід’ємний елемент господарської діяльності підприємств на світовому рівні. Основна відмінність зарубіжного досвіду — це висока ступінь уніфікації облікових процедур, стандартизація фінансової звітності та акцент на прозорість і своєчасність подання інформації про зобов’язання перед контрагентами.

У Сполучених Штатах Америки облік розрахунків ведеться згідно з Generally Accepted Accounting Principles (GAAP) — Загальноприйнятими принципами бухгалтерського обліку. Це комплекс нормативних положень, стандартів і процедур, що регулюють підходи до ведення обліку та складання фінансової звітності.

GAAP включає як обов’язкові норми, встановлені Радою з фінансових облікових стандартів (FASB), так і загальні концепції, сформовані судовою практикою, професійними організаціями та етичними нормами.

Особливістю американської системи є велика увага до деталізації кожної операції у фінансовій звітності, застосування жорстких правил внутрішнього контролю та відповідальності менеджменту за достовірність даних. Усі зобов’язання перед постачальниками (accounts payable) класифікуються як поточні зобов’язання (current liabilities), тобто такі, що мають бути сплачені протягом одного операційного циклу або 12 місяців. Вони відображаються у балансі за історичною вартістю, тобто в сумі, яка фактично підлягає сплаті згідно з контрактом або рахунком.

Важливо, що в межах GAAP існує чіткий поділ між торговими зобов’язаннями (trade accounts payable) та неторговими зобов’язаннями (non-trade payables), такими як орендні платежі, податкові зобов’язання або нараховані витрати. Це забезпечує вищу прозорість звітності та дає змогу користувачам краще розуміти структуру короткострокових зобов’язань підприємства. GAAP вимагає, щоб підприємства визнавали зобов’язання на

момент виникнення зобов'язання, а не оплати, дотримуючись принципу нарахування (accrual basis). Відповідно, якщо підприємство отримує товари або послуги, але ще не здійснило оплату, зобов'язання мають бути негайно відображені в обліку, навіть за відсутності акту чи рахунку, якщо такі витрати є достовірно оціненими.

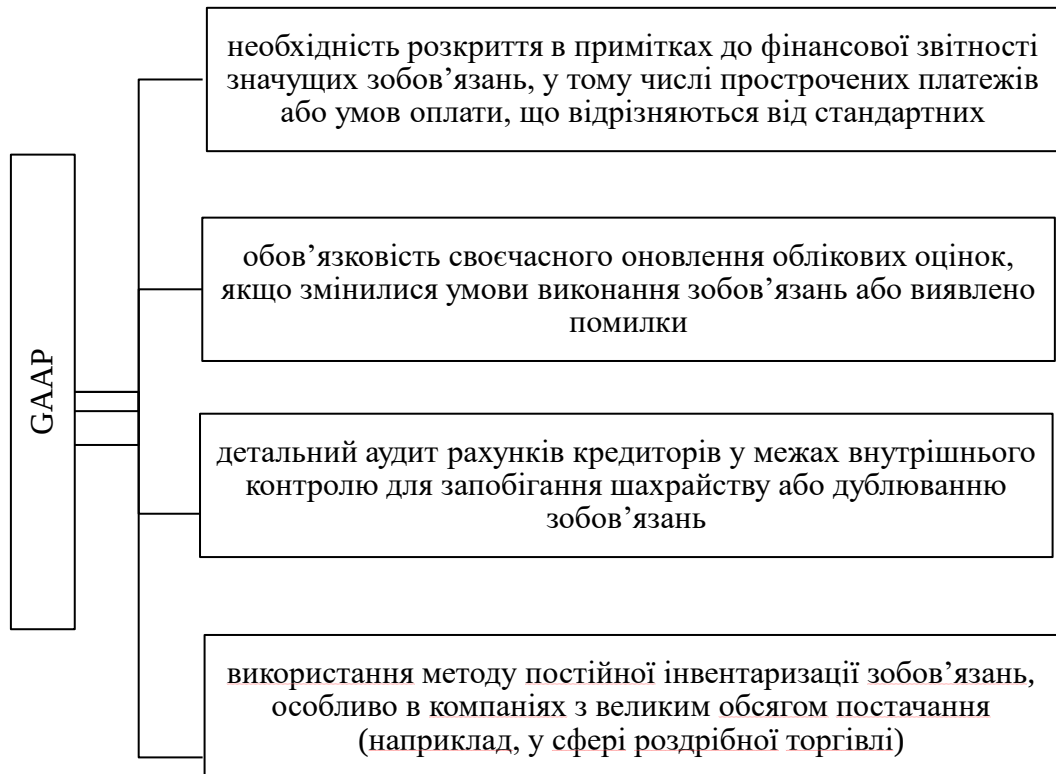

Рисунок 1.4 - Основні аспекти організації обліку розрахункових взаємовідносин з постачальниками/підрядниками за Generally Accepted Accounting Principles (GAAP)

Джерело: складено автором за даними [9, 18,35,36]

Таким чином, GAAP формує систему, в якій точність, послідовність та відповідальність у відображенні розрахунків є ключовими елементами фінансової дисципліни підприємства.

У Німеччині бухгалтерський облік регулюється Handelsgesetzbuch (HGB) — Комерційним кодексом, який передбачає більш консервативний підхід до визнання зобов'язань

Комерційний кодекс передбачає низку ключових вимог:

1. Визнання зобов'язань здійснюється лише на підставі наявності юридично підтвердженого факту заборгованості — зокрема, після отримання рахунка-фактури або укладення договору. Це означає, що навіть якщо поставка вже здійснена, але відсутні документи, підприємство не може визнавати відповідні зобов'язання в обліку.

2. Зобов'язання обліковуються у складі статті "Verbindlichkeiten aus Lieferungen und Leistungen" — зобов'язання за поставки та послуги. Ця категорія чітко відокремлюється у балансі від інших зобов'язань, таких як податкові, соціальні чи банківські кредити (sonstige Verbindlichkeiten).

3. Зобов'язання за договорами підряду можуть додатково враховуватися в контексті розрахунків за незавершене виробництво, що особливо актуально для будівельної галузі та інженерних компаній. Тут HGB передбачає використання принципу обережної оцінки ступеня виконання робіт.

4. HGB встановлює суворе дотримання принципу обачності (Vorsichtsprinzip), згідно з яким підприємство зобов'язане враховувати всі передбачувані витрати та можливі зобов'язання, навіть якщо їх точна сума ще невідома. Це забезпечує захист користувачів фінансової звітності від надмірного оптимізму у фінансових показниках.

5. Усі зобов'язання повинні бути оцінені за номінальною вартістю, тобто в сумі, яка підлягає сплаті згідно з договором, без дисконтування. Якщо зобов'язання підлягає сплаті в іноземній валюті, воно має бути перераховане у валюту обліку.

6. HGB також вимагає докладного розкриття в примітках до балансу інформації про строковість погашення кредиторської заборгованості, наявність забезпечення (наприклад, застави або гарантії), а також про зобов'язання, строк виконання яких перевищує один рік.

7. Поширеною практикою є ведення деталізованих карток постачальників (Lieferantenkonten), які дають змогу відслідковувати взаєморозрахунки, строки виконання зобов'язань, нараховані штрафи за прострочення тощо.

Німецьке законодавство висуває жорсткі вимоги до прозорості у сфері договірних відносин із контрагентами, а для підприємств, що підлягають обов'язковому аудиту, контроль правильності визнання та погашення зобов'язань з постачальниками є обов'язковим елементом перевірки.

Система обліку за HGB вирізняється формалізованістю, надійністю та правовою визначеністю. Такий підхід мінімізує ризики завищення зобов'язань або викривлення строків погашення, проте водночас може спричиняти певну затримку у відображенні економічної суті операцій, особливо у випадках попередньої доставки або виконання робіт без оформлення рахунка.

У порівнянні з GAAP чи МСФЗ, система HGB надає менше гнучкості, проте гарантує високий рівень обережності у фінансовому обліку, що особливо важливо в умовах правової відповідальності німецьких менеджерів та акціонерів.

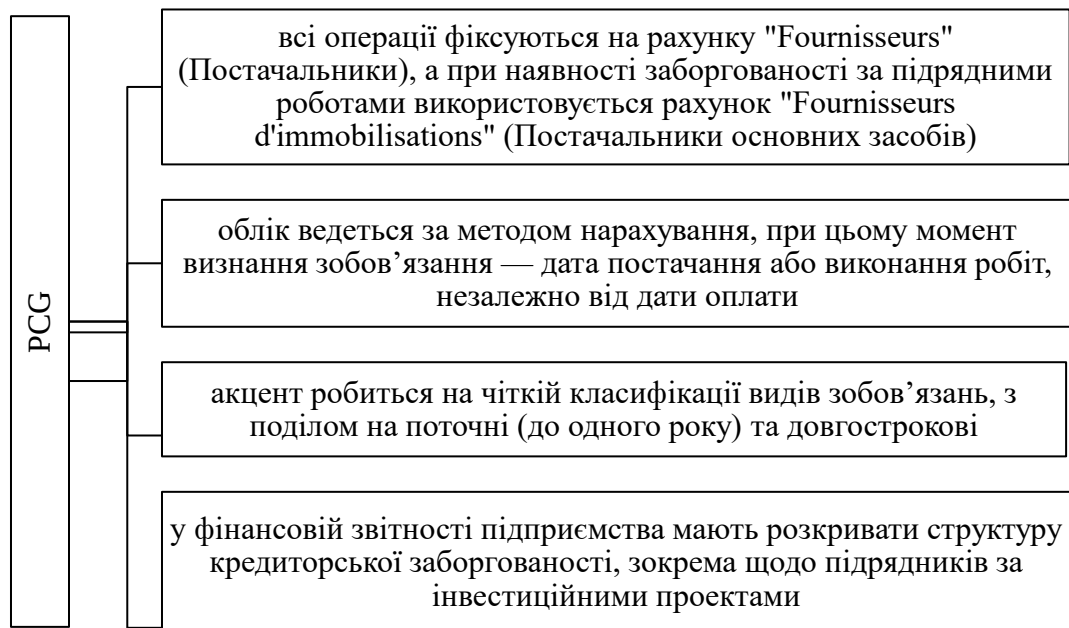

Рисунок 1.5 - Основні аспекти організації обліку розрахункових взаємовідносин з постачальниками/підрядниками за РСГ

Джерело: складено автором за даними [11, 18,35]

У Франції бухгалтерський облік регламентується Plan Comptable Général (PCG) — загальним бухгалтерським планом рахунків, який є обов'язковим для всіх підприємств. PCG також вимагає суворого дотримання принципів точності, безперервності та обережності, що забезпечує прозорість інформації про розрахунки та контроль за заборгованістю.

У країнах із пострадянським минулим, таких як Польща, Литва чи Грузія, система обліку трансформується від радянської моделі до європейської. Польська система обліку базується на Ustawa o rachunkowości (Законі про бухгалтерський облік), а також гармонізована з вимогами МСФЗ. Для обліку розрахунків з постачальниками застосовуються національні стандарти та інструкції з ведення обліку.

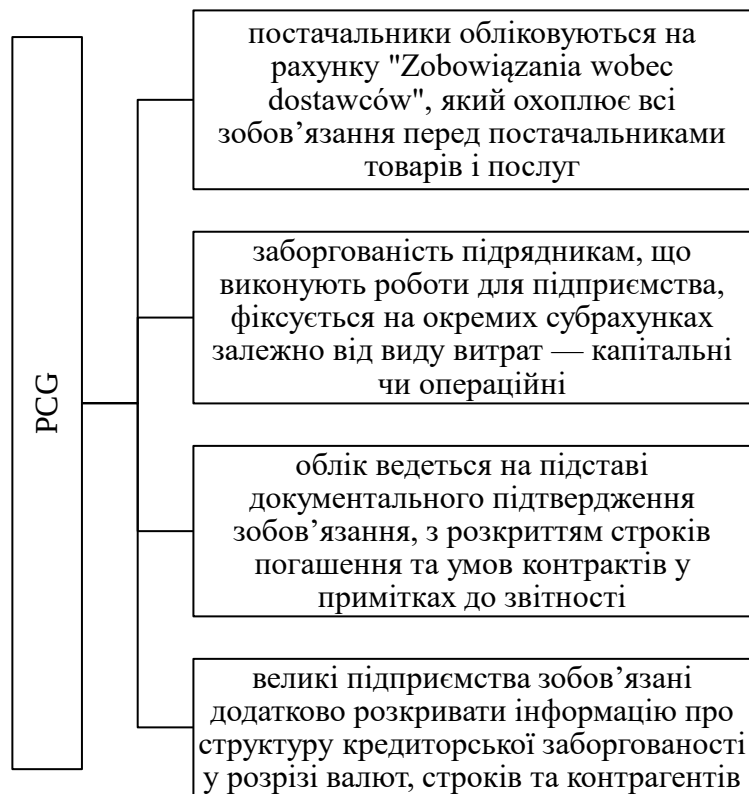

Рисунок 1.6 - Ключові риси організації обліку розрахункових взаємовідносин у Польщі

Джерело: складено автором за даними [18,35]

Важливою рисою польської системи є поступовий перехід до використання МСФЗ для великих підприємств та підприємств публічного інтересу, що дозволяє забезпечити співставність зобов'язань у міжнародному контексті.

У Японії чи Південній Кореї облік розрахунків тісно пов'язаний з корпоративною етикою та тривалими діловими відносинами. У Японії використовується Japanese GAAP, яка поєднує традиційні бухгалтерські підходи з адаптацією до міжнародних стандартів.

Облік зобов'язань перед постачальниками та підрядниками у японських компаніях відображає прагнення до точності, формалізованості та суворого контролю.

Особливості:

- застосовується рахунок "Accounts payable", що обліковує короткострокові зобов'язання перед постачальниками матеріалів, товарів і послуг;
- зобов'язання за підрядними роботами — часто у сфері інжинірингу або виробництва — мають окреме відображення з урахуванням графіка виконання контракту;
- використовується метод часткового завершення робіт (percentage-of-completion method) у випадках довгострокових проєктів, що дозволяє визнати частину витрат і зобов'язань у процесі виконання;
- японські компанії зобов'язані враховувати всі ризики, пов'язані з виконанням контрактів, у тому числі неявні зобов'язання або штрафи за невиконання строків.

Фінансова звітність у Японії демонструє високий ступінь деталізації, а також наявність внутрішнього аудиту та корпоративного контролю над договірними зобов'язаннями.

У Китаї, де запроваджено Chinese Accounting Standards (CAS), облік орієнтований на МСФЗ, проте з урахуванням специфіки державного

регулювання. Часто зустрічаються попередні платежі, які визнаються як актив до моменту постачання товару.

Канаді облік може вестися за Canadian GAAP, а для малих та середніх підприємств застосовуються ASPE (Accounting Standards for Private Enterprises). Великі публічні компанії зобов'язані використовувати IFRS, що наближає облік до європейських стандартів.

Підходи до обліку розрахунків з постачальниками за Canadian GAAP:

- зобов'язання визнаються як "Accounts payable" в балансі на момент отримання товарів або послуг, незалежно від факту оплати;
- у разі підрядних робіт використовується спеціальна класифікація за типами контрактів — особливо у сфері будівництва, де застосовується або метод завершення робіт, або метод часткового виконання;
- ASPE передбачає менш суворі вимоги до розкриття, проте підприємства мають вказати строки та суми основної кредиторської заборгованості;
- велика увага приділяється наданню пояснень у примітках, зокрема про непередбачені зобов'язання, спірні контракти, відстрочення платежів тощо.

Канадський підхід вирізняється гнучкістю та адаптивністю — компанії можуть обирати стандарти, виходячи зі своєї форми власності та масштабу діяльності, зберігаючи при цьому якість фінансової інформації.

У міжнародній практиці розрахунки з постачальниками та підрядниками класифікуються як торгові зобов'язання (trade payables). Вони визнаються в обліку в момент переходу контролю над товарами або послугами до підприємства, незалежно від дати платежу. Цей підхід відповідає принципу нарахування. Важливу роль відіграє IAS 1, який зобов'язує надавати інформацію про структуру та строки погашення зобов'язань, що дозволяє користувачам фінансової звітності оцінити платоспроможність підприємства.

У звітах, підготовлених за МСФЗ, обов'язкове розкриття:

- сум, що підлягають сплаті контрагентам;
- умов оплати;

- наявності прострочених зобов'язань;
- будь-яких гарантій чи забезпечень.

Міжнародна практика обліку демонструє значне різноманіття підходів, зумовлене як національними традиціями, так і системою регулювання бухгалтерського обліку в тій чи іншій країні. Проте, попри ці відмінності, простежується низка спільних рис.

По-перше, усі розвинені облікові системи — зокрема американська (GAAP США), канадська (Canadian GAAP, ASPE), японська (Japanese GAAP), французька (PCG), польська (Ustawa o rachunkowości) та німецька (HGB) — визнають домінування принципу нарахування, що є ключовим і в міжнародних стандартах фінансової звітності (МСФЗ).

По-друге, у всіх країнах існує розмежування між зобов'язаннями за операційними поставками та виконанням підрядних робіт, хоча глибина такого поділу відрізняється. Наприклад, у Франції й Німеччині для цього застосовуються окремі рахунки (постачальники товарів; підрядники), а в Канаді чи Польщі — субрахунки або аналітичні категорії з урахуванням мети витрат (операційні чи капітальні).

По-третє, країни мають різний рівень формалізації вимог. Так, у США, Японії та Німеччині ці вимоги є вкрай жорсткими: підприємства зобов'язані подавати розгорнуту інформацію про строковість заборгованості, умови контрактів, наявність гарантій або пені. У Польщі та Канаді вимоги варіюються залежно від розміру підприємства чи його типу (публічне/приватне).

По-четверте, країни по-різному регламентують облік довгострокових контрактів. У США та Японії широко використовується метод часткового виконання робіт (percentage-of-completion method), що дозволяє пропорційно визнавати доходи і зобов'язання. У Німеччині й Франції переважає більш обережний підхід: підрядні зобов'язання визнаються лише після фактичного виконання робіт або їх завершення.

По-п'яте, практики внутрішнього контролю і перевірки достовірності зобов'язань мають особливе значення в США, Канаді та Японії. Там діють

жорсткі норми щодо аудиту, перевірки контрактів і відповідності фінансової інформації, що є запорукою прозорості та мінімізації фінансових ризиків.

З іншого боку, у Франції та Польщі важливу роль відіграє уніфікація рахунків, яка спрощує облік, однак іноді обмежує гнучкість при специфічних операціях.

У контексті сучасної господарської діяльності суб'єктів підприємництва у міжнародному середовищі виділяють дві базові моделі обліку розрахунків із постачальниками та підрядниками:

1. Модель високої деталізації та контролю (США, Японія, Німеччина) — характерна для країн із розвиненими системами корпоративного управління, жорсткими вимогами до прозорості, зовнішнього аудиту та внутрішнього контролю. Ця модель передбачає глибоку аналітичну деталізацію облікових даних, чітку класифікацію зобов'язань і широке застосування контрольних процедур у межах бухгалтерського процесу.

2. Модель стандартизованого обліку з поступовим наближенням до МСФЗ (Франція, Польща, Канада) — ґрунтується на уніфікованих планах рахунків, що поєднуються з помірною гнучкістю облікової політики. Такий підхід забезпечує адаптивність системи обліку до потреб підприємств різного масштабу та сприяє її поступовій інтеграції з міжнародними стандартами.

Загалом, зарубіжна практика обліку розрахунків із постачальниками та підрядниками вирізняється високим рівнем автоматизації, гнучкістю у формуванні облікової політики та прозорістю подання фінансової інформації. На відміну від облікової системи України, де суттєву роль відіграють податкові обмеження, у більшості країн Європейського Союзу та США пріоритет надається достовірному відображенню фінансового стану підприємства.

Українська модель обліку, за своєю структурою, наближена до французько-польського зразка, однак потребує подальшого вдосконалення. Зокрема, доцільним є впровадження більш розгорнутої аналітики, підвищення рівня розкриття інформації у фінансовій звітності та активне застосування інструментів внутрішнього контролю, що притаманні американській та

японській практикам. Крім того, у країнах із розвиненою економікою дедалі активніше застосовуються електронні платформи для взаємодії з контрагентами, що сприяє підвищенню ефективності управління договірними зобов'язаннями.

У межах дослідження теоретичних засад обліку розрахунків із постачальниками та підрядниками встановлено, що в економічній літературі та нормативно-правових актах терміни «розрахунки», «постачальники» і «підрядники» мають як спільні риси, так і певні відмінності. У наукових джерелах розрахунки трактується як система грошових взаємовідносин між суб'єктами господарювання, а також як інструмент реалізації договірних зобов'язань. У нормативно-правовій площині основний акцент робиться на бухгалтерському аспекті — тобто на фіксації боргових зобов'язань, формах їх реалізації та документальному підтвердженні.

Поняття постачальників та підрядників у наукових дослідженнях розглядаються крізь призму їх економічної сутності — як учасників господарських договорів, що забезпечують підприємства матеріальними ресурсами або виконують визначені роботи (надають послуги). У нормативно-правових актах ці суб'єкти визначаються як сторони договірних зобов'язань, що формують кредиторську заборгованість та відображаються в обліку згідно з установленими правилами.

Окремої уваги заслуговує класифікація розрахунків. У науковій літературі вона здійснюється за низкою критеріїв: за видами контрагентів, формами розрахунків, термінами виконання, джерелами виникнення тощо. Натомість у нормативних документах, зокрема в Національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку та Плані рахунків бухгалтерського обліку, представлено більш прикладний підхід до класифікації, адаптований до завдань фінансової звітності, контролю та облікового процесу загалом.

Нормативно-правове регулювання розрахунків з постачальниками та підрядниками в Україні базується на положеннях Цивільного та Господарського кодексів, Податкового кодексу України, Національних стандартів

бухгалтерського обліку, а також профільних інструкціях і методичних рекомендаціях. Указані документи встановлюють вимоги до порядку укладання договорів, відображення зобов'язань, оподаткування операцій із постачання товарів, надання послуг та виконання робіт. Водночас актуальним залишається питання гармонізації національного нормативного поля з міжнародними підходами, зокрема щодо обліку довгострокових підрядних зобов'язань, що потребують глибшої деталізації та стандартизації.

Аналіз зарубіжного досвіду, зокрема практики США (відповідно до GAAP) та Німеччини (HGB), засвідчив, що системи обліку зобов'язань перед постачальниками та підрядниками суттєво відрізняються за рівнем регламентації, структурою розкриття інформації, глибиною аналітичного поділу та впровадженням внутрішнього контролю. У Сполучених Штатах застосовується модель високої деталізації з посиленими вимогами до прозорості фінансової звітності, тоді як у Німеччині переважає формалізований підхід, чітко закріплений на рівні законодавства.

2 ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ НА ТОВ «ЕКОСПЕЦІНВЕСТ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика та фінансово-господарський стан ТОВ «Екоспецінвест»

ТОВ «ЕКОСПЕЦІНВЕСТ» є підприємством, яке функціонує в галузі будівництва та технічного обслуговування інженерних мереж, спеціалізуючись на комплексному наданні послуг з експлуатації, ремонту та модернізації енергетичного обладнання, газових систем, водогонів і каналізаційних мереж. Компанія зарекомендувала себе як надійний виконавець будівельно-монтажних робіт, а також як технічний підрядник у сфері експлуатації об'єктів критичної інфраструктури.

Серед основних напрямів діяльності підприємства — зведення, реконструкція та технічне обслуговування газопроводів, водопровідних і каналізаційних систем, а також виконання електромонтажних і ремонтних робіт на енергетичних об'єктах. Компанія виконує проєктування, монтаж, налагодження обладнання, а також проводить гідравлічні випробування, зварювальні та ізоляційні роботи.

Крім основної виробничої діяльності, ТОВ «ЕКОСПЕЦІНВЕСТ» активно долучається до соціального життя міста Кривого Рогу, підтримуючи громадські ініціативи та заходи.

Підприємство має ліцензії та дозвільну документацію на виконання робіт підвищеної небезпеки. Зокрема, ТОВ «ЕКОСПЕЦІНВЕСТ» має право здійснювати монтаж і технічне обслуговування газових систем, електроустановок з напругою понад 1000 В, котлів, посудин під тиском, виконувати роботи у вибухонебезпечних зонах, замкнених просторах, на висоті та за допомогою підйомної техніки. Підприємство також виконує зварювання з використанням сучасного обладнання європейського виробництва.

Окрім цього, організація має сертифікати відповідності системі управління якістю ISO 9001:2015, а також стандартам охорони праці згідно з ДСТУ OHSAS 18001:2010.

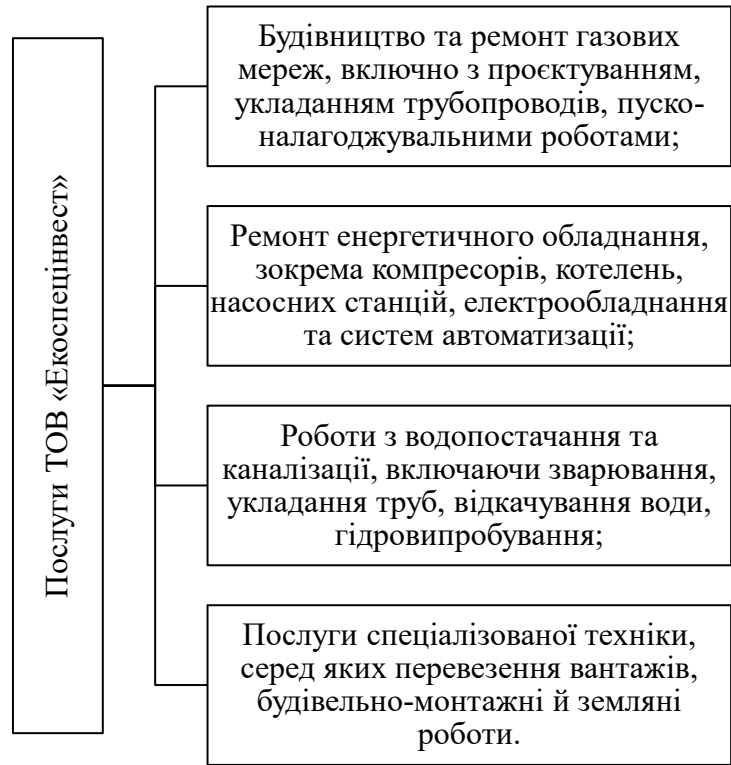

Рисунок 2.1 - Перелік послуг ТОВ «Екоспецінвест»

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [32]

ТОВ «ЕСІ» має у своєму розпорядженні сучасне технічне обладнання та спеціалізовану техніку, що дозволяє якісно та безпечно надавати послуги будь-якого рівня складності. Обслуговування та ремонт техніки ТОВ «ЕСІ» базуються на дотриманні нормативів витрат матеріалів, графіків ремонтів і сучасних методик організації праці.

Таким чином, ТОВ «ЕСІ» є високоспеціалізованою інженерно-будівельною компанією, яка поєднує глибоку технічну експертизу з відповідальним підходом до виконання робіт. Наявність усіх необхідних дозволів, сучасна матеріально-технічна база та система управління якістю

дозволяють підприємству успішно реалізовувати проекти на різних рівнях складності, зокрема у сфері взаємодії з контрагентами.

Таблиці 2.1 - Аналіз показників фінансово-економічних показників ТОВ «Екоспецінвест» за 2022-2024 рр.

Показник	2022 рік	2023 рік	Відх. 2023р від 2022р +/-	Відх. 2023р від 2022р %	2024 рік	Відх. 2024р від 2023р +/-	Відх. 2024р від 2023р %
Дохід (виручка), тис. грн	1455.20	1205.60	-249.60	-17.15%	2431.90	+1226.30	+101.72%
Собівартість, тис. грн	1140.40	1412.00	+271.60	+23.82%	3309.70	+1897.70	+134.40%
Необоротні активи, тис. грн	401.30	182.20	-219.10	-54.60%	370.60	+188.40	+103.40%
Оборотні активи, тис. грн	3884.90	1513.80	-2371.10	-61.03%	1451.50	-62.30	-4.12%
Дебіторська заборгованість, тис. грн	2909.00	607.90	-2301.10	-79.10%	803.00	+195.10	+32.09%
Активи, тис. грн	4286.20	1696.00	-2590.20	-60.43%	1553.60	-142.40	-8.40%
Валовий прибуток, тис. грн..	1972.00	1308.20	-663.80	-33.66%	2873.80	+1565.60	+119.68%
Чистий прибуток, тис. грн	-3239.7	-1195.4	+2044.30		-872.10	+323.30	
Короткострокові зобов'язання, тис. грн	2064.90	670.10	-1394.80	-67.55%	649.80	-20.30	-3.03%
Кредиторська заборгованість ТРП, тис. грн	0.00	207.90	+207.90	-	359.40	+151.50	+72.87%

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [32,34]

У динаміці доходу (виручки) підприємства спостерігалася певна нестабільність. Так, у 2023 році дохід знизився на 17,15%, що свідчить про скорочення обсягів реалізації, зменшення клієнтської бази або інші зовнішні фактори, що вплинули на зниження надходжень. Проте у 2024 році ситуація докорінно змінилася — дохід зріс на 101,72%, тобто фактично подвоївся. Це може бути наслідком активізації збутової політики, розширення асортименту, залучення нових клієнтів або підвищення цінової політики.

Собівартість реалізованої продукції виявила негативну тенденцію. У 2023 році вона зросла на 23,82%, що є вищим за темпи зниження доходу і свідчить про зниження ефективності витрат. У 2024 році витрати зросли ще суттєвіше — на 134,4%, що значно перевищує темпи зростання доходу. Це може бути ознакою неефективного управління витратами або зміни структури витрат на користь менш рентабельної продукції.

Необоротні активи підприємства зменшилися у 2023 році на 54,6%, що може свідчити про реалізацію основних засобів або їх знецінення. Водночас у 2024 році обсяг необоротних активів зріс майже до рівня 2022 року, що може свідчити про інвестиції у відновлення основних фондів або оновлення виробничого потенціалу.

Оборотні активи також зазнали значного скорочення у 2023 році — на 61,03%, що є серйозним сигналом зниження ліквідності підприємства. У 2024 році оборотні активи майже не змінилися (зниження на 4,12%), що свідчить про стабілізацію, але на досить низькому рівні.

Дебіторська заборгованість суттєво зменшилась у 2023 році на 79,1%, ймовірно, внаслідок стягнення прострочених боргів або списання безнадійних. У 2024 році цей показник зріс на 32,09%, що в умовах зростання доходу є цілком закономірним.

Загальний обсяг активів ТОВ скоротився у 2023 році на 60,43%, що обумовлено як зменшенням оборотних, так і необоротних активів. У 2024 році тенденція до зменшення збереглася (-8,4%), що свідчить про слабкість фінансової позиції підприємства.

Валовий прибуток у 2023 році знизився на 33,66%, що відповідає зменшенню доходу. Однак у 2024 році відбулося зростання на 119,68%, що демонструє значне покращення ефективності основної діяльності.

Чистий прибуток підприємства у всі роки залишався від'ємним, але помітно зменшувався обсяг збитків: на 63,1% у 2023 році та ще на 27,05% у 2024 році. Це свідчить про позитивну динаміку і потенційне наближення до беззбиткової діяльності.

Короткострокові зобов'язання ТОВ «Екоспецінвест» у 2023 році знизилися на 67,55%, що свідчить про позитивну тенденцію до зменшення боргового навантаження підприємства. У 2024 році ці показники залишилися практично незмінними, зафіксувавши незначне скорочення на 3,03%, що свідчить про стабілізацію фінансового стану на досягнутому рівні.

Поява кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги у 2023 році у розмірі 207,9 тис. грн з подальшим збільшенням на 72,87% у 2024 році вказує на посилення залежності від постачальників та практику відтермінування платежів. Така ситуація є елементом стратегічного управління фінансами або ж сигналом про тимчасові труднощі з ліквідністю підприємства.

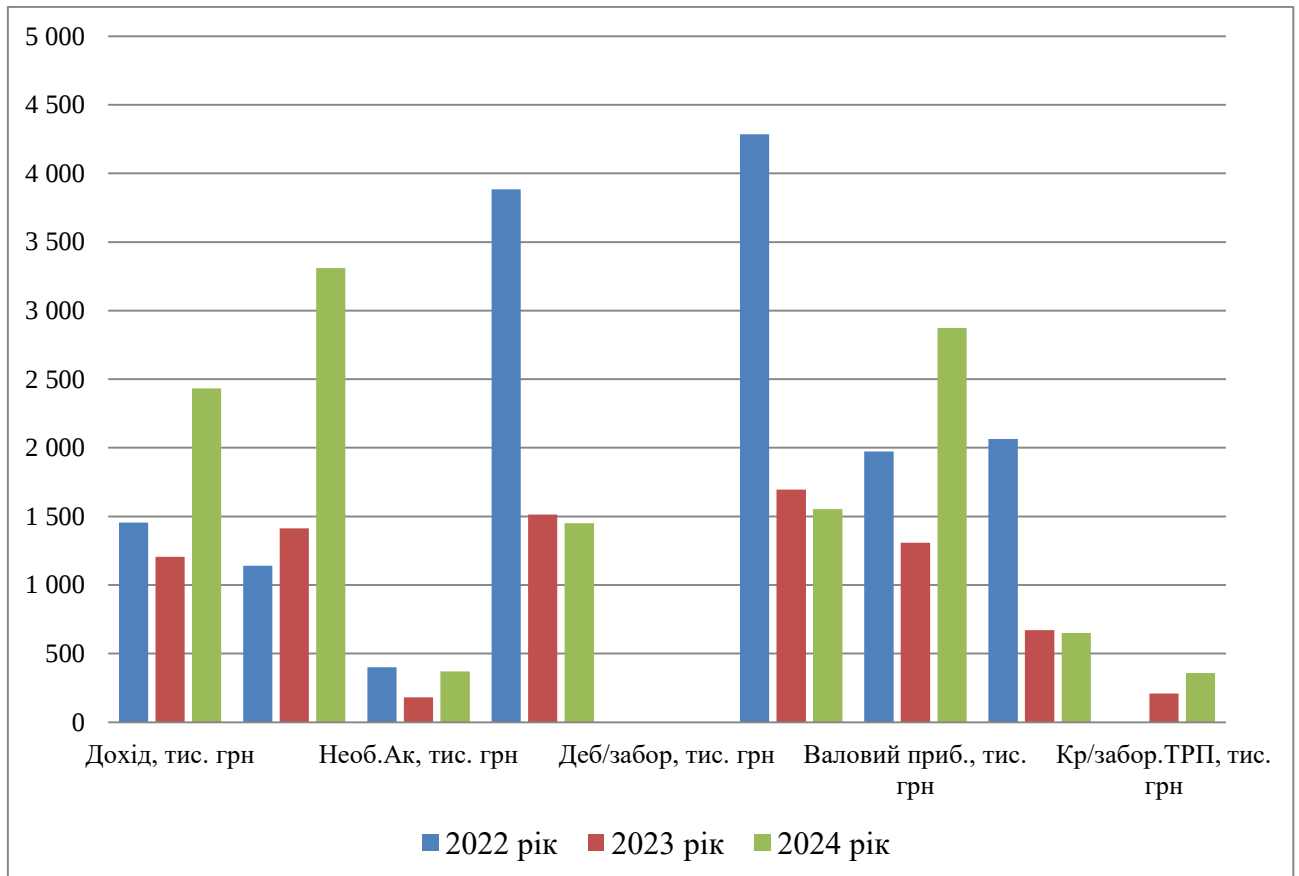

Рисунок 2.2 – Фінансово-економічні показники ТОВ «Екоспецінвест» [34]

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [32,34]

Загалом аналіз свідчить про те, що підприємство після кризового 2023 року демонструє позитивну динаміку основних показників у 2024 році, хоча й

досі перебуває у зоні фінансових ризиків через перевищення витрат над доходами та нестабільний стан активів.

Вертикальний аналіз фінансово-економічних показників ТОВ «Екоспецінвест» за 2022–2024 роки, проведений у відсотках до загальної суми активів та виручки наведено у таблиці 2.2

Таблиці 2.2 - Вертикальний аналіз активів та зобов'язань ТОВ «Екоспецінвест» за 2022–2024 роки

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Необоротні активи, %	9.36	10.74	23.85
Оборотні активи, %	90.64	89.26	76.15
Дебіторська заборгованість, %	67.88	35.84	51.67
Активи, %	100.00	100.00	100.00
Короткострокові зобов'язання, %	48.18	39.50	41.82
Кредиторська заборгованість ТРП, %	0.00	12.26	23.13
Виручка, %	1 455.20	1 205.60	2 431.90
Собівартість %	78.4	117.1	136.0
Валовий прибуток,%	135.5	108.5	118.1
Чистий прибуток (збиток),%	–222.6	–99.2	–35.9

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [32,34]

У 2022–2024 роках фінансово-економічні показники ТОВ «Екоспецінвест» демонструють неоднозначну динаміку. Загалом простежується тенденція до зростання виручки, проте ефективність управління витратами залишається на низькому рівні, що зумовлює негативний фінансовий результат у вигляді чистого збитку.

У 2022 році виручка підприємства склала 1 455,2 тис. грн, а собівартість реалізованої продукції 1140,4 тис. грн, (78,4% від обсягу виручки). Це свідчить про достатньо ефективне використання ресурсів і наявність операційного прибутку. Разом із тим, валовий прибуток перевищив виручку 1972,0 тис. грн (135,5%), що пов'язано з обліком інших операційних доходів. Незважаючи на це, підприємство зазнало значного чистого збитку в розмірі 3 239,7 тис. грн (222,6% від виручки), що вказує на суттєві непродуктивні витрати та втрати, не

пов'язані безпосередньо з виробничою діяльністю, зокрема фінансові витрати, адміністративні витрати, витрати минулих періодів.

У 2023 році відбулося зменшення обсягу виручки до 1 205,6 тис. грн, проте собівартість продукції зросла до 1 412,0 тис. грн, що на 17,1% перевищує дохід. Це вказує на неефективність господарської діяльності: витрати зросли, незважаючи на скорочення доходів. У структурі витрат відбулося здорожчання ресурсів та нераціональне використання потужностей. Валовий прибуток у 2023 році становив 108,5% від виручки, а чистий збиток скоротився до 1 195,4 тис. грн (99,2% виручки). Хоча зменшення збитку є позитивним явищем, показник залишається критично високим, що вимагає перегляду загальної фінансової стратегії підприємства.

У 2024 році ситуація частково покращилась: виручка зросла вдвічі до 2 431,9 тис. грн. Проте водночас собівартість також суттєво зросла до 3 309,7 тис. грн, що становить 136% від обсягу виручки. Це свідчить про подальше зростання витрат, які продовжують перевищувати доходи. Незважаючи на це, чистий збиток зменшився до 872,1 тис. грн, що становить 35,9% від виручки. Така динаміка демонструє позитивну тенденцію до оздоровлення фінансового стану підприємства, хоча про прибутковість говорити ще зарано. Підприємство почало демонструвати ознаки фінансової стабілізації, але для досягнення позитивного результату необхідно вжити системних заходів щодо раціонального використання ресурсів.

Отже, основними проблемами підприємства залишаються перевищення собівартості над виручкою, низька ефективність витрат і наявність значного чистого збитку протягом трьох років. Разом із тим, спостерігається поступове скорочення збитків і зростання виручки, що створює передумови для фінансового оздоровлення за умови впровадження дієвих антикризових заходів.

Проведемо аналіз кредиторської заборгованості ТОВ «Екоспецінвест» (табл. 2.3.)

Таблиця 2.3 - Порівняльний аналіз кредиторської заборгованості ТОВ «Екоспецінвест» за 2022-2024рр. (тис. грн)

Показник	2022 рік	2023 рік	Абс.відх. 2023 від 2022	Відн. відх. 2023 від 2022 (%)	2024 рік	Абс.відх. 2024 від 2023	Відн. відх. 2024 від 2023 (%)
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги (ТРП)	0,00	207,90	+207,90	—	359,40	+151,50	+72,87%
Кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	8,60	35,00	+26,40	+306,98%	52,70	+17,70	+50,57%
Кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування	9,20	7,40	-1,80	-19,57%	18,00	+10,60	+143,24%
Кредиторська заборгованість за оплатою праці	22,60	34,40	+11,80	+52,21%	58,60	+24,20	+70,35%
Інші поточні зобов'язання	2024,50	385,40	-1639,10	-80,97%	161,10	-224,30	-58,22%
Усього поточні зобов'язання	2064,90	670,10	-1394,80	-67,55%	649,80	-20,30	-3,03%

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [32,34]

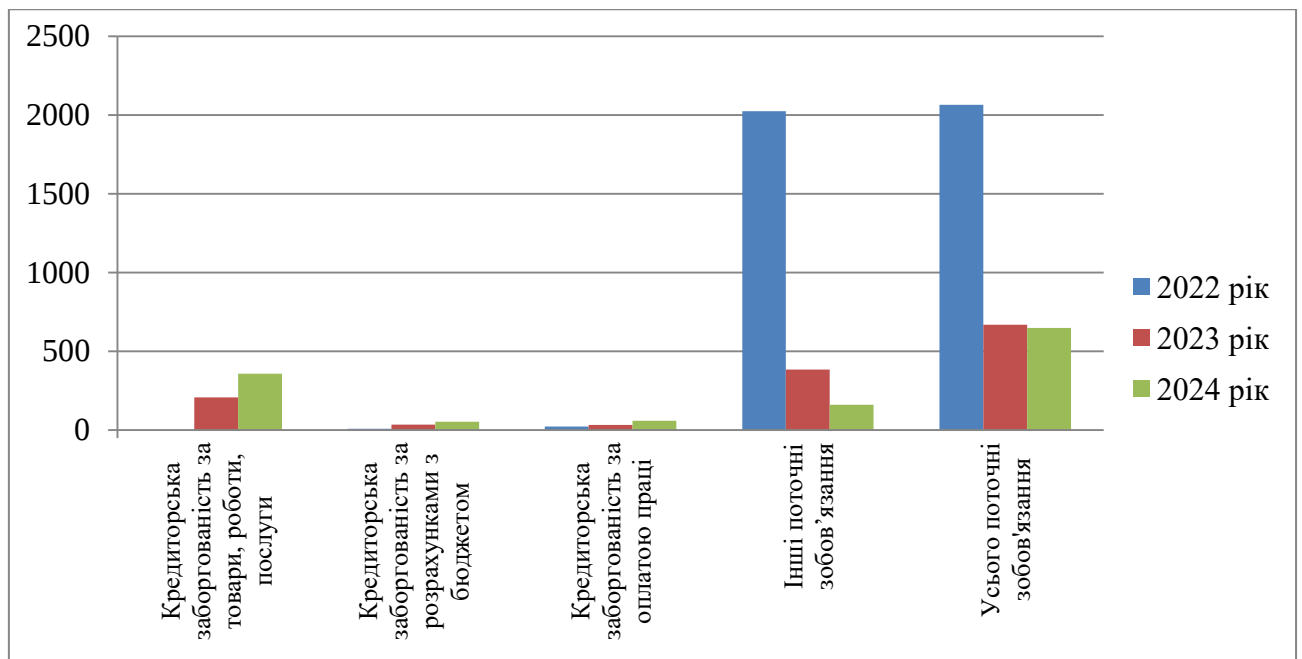

Рисунок 2.3 - Динаміка кредиторської поточної заборгованості ТОВ «ЕСІ»

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [32,34]

У 2022 році така заборгованість за ТРП була відсутня, але у 2023-му з'явилась і продовжила зростати в 2024 році на 72,87%. Це свідчить про нарощування обсягів закупівель у постачальників у кредит, про затримки з оплатою. Зростання зобов'язань цього виду потребує контролю,

У 2023 році заборгованість зі страхування зменшилась, проте в 2024-му стрімко зросла на 143,24%, як результат збільшення фонду оплати праці, зростання штату та підвищення страхових ставок. Потрібно контролювати ці зобов'язання, оскільки вони мають соціальний характер.

Протягом двох років спостерігається стабільне зростання заборгованості з зарплати на 52,21% у 2023 р. і ще на 70,35% у 2024 р. Це ознака як зростання фонду оплати праці, так і затримок у виплатах працівникам. Наявність боргів із зарплати — це критично з соціальної та правової точки зору.

У 2023 році ін.пот.зобов'язання зменшились майже на 81%, а в 2024 році — ще на понад 58%. Таке суттєве зниження є позитивною динамікою, що свідчить про погашення та реструктуризацію інших боргових зобов'язань.

Загалом, у 2023 році підприємству вдалося скоротити короткострокові зобов'язання на 67,55%, що є позитивною тенденцією з точки зору фінансової стабільності. У 2024 році зміни були незначними (-3,03%)

Проведемо аналіз рентабельності за 2022–2024 роки використовуючи ключові показники звітності ТОВ «ЕСІ» (табл.2.4)

Таблиця 2.4 - Аналіз рентабельності ТОВ «ЕСІ» за 2022–2024 роки

Показник	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Рентабельність продажу, %	-222,57%	-99,16%	-35,85%
Рентабельність активів, %	-75,59%	-39,96%	-53,66%
Рентабельність ВК, %	-145,87%	-73,62%	-90,36%

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [32,34]

У 2022 році компанія зазнала значних збитків: на кожну 1 грн доходу припадало понад 2,22 грн збитку. У 2023 р. ситуація покращилася — рівень

збитковості зменшився вдвічі до -99,16%, у 2024 році показник ще покращився до -35,85%, але все ще свідчить про відсутність прибутковості.

У 2022 році компанія зазнала значних збитків: на кожную 1 грн доходу припадало понад 2,22 грн збитку. У 2023 р. ситуація покращилася — рівень збитковості зменшився вдвічі до -99,16%. У 2024 році показник ще покращився до -35,85%, але все ще свідчить про відсутність прибутковості.

Усі три роки підприємство не змогло забезпечити ефективного використання активів. У 2022 році кожна гривня активів приносила збиток 75 копійок, у 2023 — 40 коп., а у 2024 — майже 54 коп. Це свідчить про низьку віддачу від вкладеного капіталу та можливу неефективність інвестицій.

Показник рентабельності капіталу демонструє глибоку збитковість діяльності у 2022 р. власники втрачали 1,46 грн на кожную вкладену гривню, у 2023 — вже 0,74 грн., у 2024 — 0,90 грн

Попри тимчасове покращення в 2023 році, знову видно погіршення у 2024, що може бути наслідком зростання витрат або зниження операційної ефективності.

Загалом, рентабельність ТОВ «ЕСІ» впродовж 2022–2024 рр. залишається від’ємною. Хоча спостерігається поступове зниження рівня збитків, жоден показник не досяг позитивного значення. Для переходу до прибутковості необхідно оптимізувати витрати, підвищити ефективність використання активів та скоригувати бізнес-модель.

Таблиця 2.5 - Аналіз загальної ліквідності ТОВ «ЕСІ» за 2022–2024 роки

Рік	Оборотні активи, тис. грн	Поточні зобов’язання, тис. грн	Коефіцієнт загальної ліквідності
2022	3884.90	2064.90	1.88
2023	1513.80	670.10	2.26
2024	1451.50	649.80	2.23

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [32,34]

Протягом трьох років показники послідовно перевищували встановлені нормативні значення, що свідчить про здатність ТОВ забезпечувати виконання

поточних зобов'язань за рахунок оборотних активів. У 2023 році цей показник зазнав зростання, а в 2024 році відбулося незначне зниження, при цьому його рівень залишався високим.

Таблиця 2.6 - Аналіз швидкої ліквідності ТОВ «ЕСІ» за 2022–2024 роки

Рік	Обор. активи – Запаси	Поточні зобов'язання	Коефіцієнт
2022	3884.90 – 531.50 = 3353.40	2064.90	1.62
2023	1513.80 – 480.70 = 1033.10	670.10	1.54
2024	1451.50 – 370.60 = 1080.90	649.80	1.66

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [34]

Коефіцієнти швидкої ліквідності також стабільно перевищують норматив — ТОВ має достатньо швидколіквідних активів (без урахування запасів), щоб покривати короткострокову заборгованість. У 2024 році коефіцієнти навіть трохи покращилися.

Таблиця 2.7 - Аналіз швидкої ліквідності ТОВ «ЕСІ» за 2022–2024 роки

Рік	Грошові кошти, тис. грн..	Поточні зобов'язання, тис. грн	Коефіцієнт
2022	321.60	2064.90	0.16
2023	268.30	670.10	0.40
2024	178.20	649.80	0.27

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [34]

У 2022 році коефіцієнт абсолютної ліквідності не досягав рекомендованого рівня, однак у 2023 році він значно підвищився до показника 0,40, що свідчить про покращення платоспроможності підприємства. У 2024 році спостерігалось зниження цього коефіцієнта до 0,27, проте він залишався в межах прийнятних значень.

Для оцінки платоспроможності ТОВ «Екоспецінвест» за 2022–2024 роки використаємо основні коефіцієнти, які відображають здатність розраховуватись за зобов'язаннями в довгостроковій перспективі (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 - Аналіз фінансової незалежності ТОВ «ЕСІ» за 2022–2024 рр

Рік	ВК, тис. грн	Баланс, тис. грн	Коефіцієнт автономії
2022	2221.30	4286.20	0.52
2023	1025.90	1696.00	0.60
2024	903.80	1553.60	0.58

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [34]

Протягом 2022–2024 років коефіцієнт автономії залишався стабільно вищим за нормативний рівень 0,5, що вказує на задовільну фінансову самостійність підприємства. Це свідчить про переважне використання ТОВ «Екоспецінвест» власного капіталу для фінансування господарської діяльності, а не зовнішніх джерел залучення.

Таблиця 2.9 – Динаміка фінансової самостійності ТОВ «ЕСІ» у 2022–2024 рр.

Рік	Загальні зобов'язання	Баланс, тис. грн	Коефіцієнт залежності
2022	2064.90	4286.20	0.48
2023	670.10	1696.00	0.40
2024	649.80	1553.60	0.42

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [34]

Коефіцієнт залишається в межах 0.4–0.48, що означає помірний рівень використання зобов'язань. Це позитивно з погляду фінансової стабільності.

Таблиця 2.10 - Аналіз власного та позикового капіталу ТОВ «ЕСІ» за 2022–2024 рр

Рік	Власний капітал	Зобов'язання	Коефіцієнт
2022	2221.30	2064.90	1.08
2023	1025.90	670.10	1.53
2024	903.80	649.80	1.39

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [34]

Співвідношення власного і позикового капіталу більше одиниці у всіх роках, тобто підприємство має більший власний ресурс, ніж боргові

зобов'язання. Загалом, ТОВ «Екоспецінвест» є платоспроможним підприємством з достатнім рівнем ВК та стабільною структурою балансу, що позитивно характеризує його фінансову стійкість.

У процесі комплексного аналізу фінансової звітності ТОВ «Екоспецінвест» за 2022–2024 роки, що охоплював вертикальний аналіз, а також оцінку рентабельності, ліквідності та платоспроможності, виявлено як позитивні зрушення, так і низку проблемних тенденцій.

Ввертикальний аналіз показує, що у 2023–2024 роках суттєво знизилась частка необоротних активів у балансі (з 9,36% у 2022 р. до 6,57% у 2024 р.), що може свідчити про продаж або знецінення основних засобів. Оборотні активи залишаються домінуючими у структурі (понад 93% у 2024 р.), однак їхня загальна сума суттєво скоротилася, що вказує на зниження ліквідності.

Рентабельність ТОВ протягом аналізованого періоду залишається негативною. Незважаючи на зростання доходу у 2024 році, підприємство не досягло прибутковості: рентабельність реалізації, активів і власного капіталу є від'ємною в усі три роки. ТОВ поки не генерує достатнього фінансового результату для покриття витрат і формування прибутку.

Ліквідність ТОВ залишається завищеною через велику суму короткострокових зобов'язань, однак у 2023–2024 роках він знаходиться в межах норми. Коефіцієнт швидкої ліквідності демонструє здатність оперативно розраховуватись за короткостроковими боргами, проте значення знижуються.

Платоспроможність ТОВ в цілому характеризується як прийнятна. Коефіцієнт автономії протягом усіх років перевищував 0,5, що означає перевагу власного капіталу над позиковим. Співвідношення власного і позикового капіталу також є позитивним. Разом із цим, спостерігається поступове зменшення власного капіталу через накопичення збитків.

Хронічна збитковість, скорочення активів, відсутність інвестицій у розвиток основних засобів, погіршення структури балансу — все це свідчить про наявність серйозних фінансових ризиків, які потребують управлінського втручання. Зростання доходу у 2024 році, зменшення короткострокових

зобов'язань, стабільний рівень коефіцієнтів фінансової стійкості — це свідчить про потенціал до відновлення платоспроможності та прибутковості в середньостроковій перспективі.

Підприємство має потенціал для стабілізації свого фінансового стану, однак потребує стратегічних рішень щодо підвищення ефективності діяльності, управління витратами та розширення ринкової позиції. Особливу увагу слід приділити збереженню ліквідності та забезпеченню прибуткової роботи.

2.2 Методологічні засади формування облікової політики ТОВ «Екоспецінвест» щодо розрахунків з постачальниками та підрядниками

Формування облікової політики є одним із ключових етапів організації системи бухгалтерського обліку на підприємстві, що сприяє забезпеченню її цілісності, послідовності та достовірності відображення господарських операцій. Для ТОВ «Екоспецінвест», яке функціонує як суб'єкт малого підприємництва, облікова політика формується відповідно до вимог Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», а також Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО).

Відповідно до чинного наказу про облікову політику, затвердженого директором товариства Корсунським Олександром Михайловичем, та підконтрольного головному бухгалтеру — Саросек Людмилі Олексіївні, на підприємстві визначено низку ключових положень, що регламентують порядок ведення обліку.

ТОВ «Екоспецінвест» здійснює бухгалтерський облік відповідно до національних стандартів (П(С)БО). Облік ведеться на основі принципів обачності, послідовності, повного висвітлення, автономності та безперервності діяльності.

Фінансова звітність подається у формі, передбаченій П(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність», що є характерним для суб'єктів малого підприємництва.

При списанні запасів підприємство використовує метод середньозваженої собівартості. Облік транспортно-заготівельних витрат ведеться окремо, з наступним розподілом на вартість запасів пропорційно. Облік ведеться за найменуванням продукції, що дозволяє забезпечити точність і контроль на кожному етапі руху товарно-матеріальних цінностей.

Нарахування амортизації основних засобів на підприємстві здійснюється за прямолінійним методом, виходячи зі строків корисного використання, які визначаються відповідно до внутрішніх регламентуючих документів ТОВ «Екоспецінвест». Щодо малоцінних необоротних матеріальних активів, підприємство застосовує метод одноразового (100%) списання вартості на витрати в місяці введення об'єкта в експлуатацію. Крім того, облікова політика передбачає можливість проведення переоцінки основних засобів у разі встановлення суттєвого розходження між їх залишковою та справедливою вартістю.

ТОВ «Екоспецінвест» формує РСБ, використовуючи прямий метод оцінки. Також створюється забезпечення у розмірі 2% доходу від реалізації продукції. Інші види забезпечень (на реструктуризацію, припинення діяльності тощо) не формуються через їхню економічну недоцільність або відсутність відповідних ризиків.

Оцінка ступеня завершеності робіт проводиться на основі співвідношення фактично виконаних обсягів до загального обсягу за договором. Витрати обліковуються за рахунками класу 9. Загальновиробничі витрати підприємство класифікує як постійні й розподіляє їх пропорційно до прямих матеріальних витрат.

Особлива увага в обліковій політиці ТОВ «Екоспецінвест» приділяється організації обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками. Розрахунки з постачальниками обліковуються на рахунку 63 «Розрахунки з

постачальниками та підрядниками». Первинними документами, що підтверджують заборгованість, є договори поставки, накладні, акти приймання-передачі виконаних робіт або наданих послуг, а також рахунки-фактури.

Ведення обліку здійснюється з урахуванням принципу нарахування, тобто витрати та зобов'язання визнаються незалежно від дати фактичної оплати. Усі операції документально підтверджуються та своєчасно відображаються в обліку.

З метою контролю дебіторсько-кредиторської заборгованості регулярно проводиться звірка взаєморозрахунків. Заборгованість, що не підтверджена актами звірки або первинними документами, підлягає уточненню й коригуванню.

У випадку наявності прострочених зобов'язань підприємство аналізує їхню доцільність та приймає рішення щодо визнання сумнівної заборгованості з наступним створенням резерву.

Витрати, пов'язані з доставкою, монтажем або додатковими роботами, відображаються як складова вартості придбаних активів або послуг згідно з П(С)БО 9 «Запаси» та П(С)БО 16 «Витрати».

Інвентаризація зобов'язань та активів підприємства здійснюється щорічно, а її результати документально оформлюються актами і використовуються для уточнення залишків у бухгалтерському обліку. Курсові різниці при розрахунках з іноземними постачальниками визнаються на дату здійснення операції за курсом НБУ.

Підприємство також забезпечує прозорість взаємодії з пов'язаними особами, оцінюючи операції з ними за методом порівнюваної неконтрольованої ціни.

2.3 Організація первинного обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками

Для забезпечення своєчасного, повного та достовірного обліку розрахунків із постачальниками та підрядниками на ТОВ «ЕСІ» організовано чітку систему документообігу, яка охоплює всі етапи взаємодії з контрагентами — від моменту укладання договору до остаточного виконання зобов'язань за розрахунками.

Розрахунки з постачальниками та підрядниками починаються з укладання цивільно-правового договору (постачання, підряду, надання послуг тощо). Укладання господарського договору між ТОВ «Екоспецінвест» та контрагентом (постачальником або підрядником) формує правові зобов'язання сторін, однак на етапі попереднього погодження умов таке зобов'язання не підлягає визнанню у бухгалтерському обліку та, відповідно, не відображається у балансі підприємства. Визнання зобов'язань можливе лише після початку фактичного виконання сторонами договірних зобов'язань та за умови дотримання критеріїв, встановлених НП(С)БО 11 «Зобов'язання». Зокрема, повинна бути забезпечена достовірна оцінка такого зобов'язання та існувати ймовірність того, що внаслідок його погашення підприємство зазнає зменшення економічних вигод у майбутньому.

У випадках, коли умовами договору передбачено відстрочення платежу, облікове зобов'язання у ТОВ «Екоспецінвест» виникає лише після фактичного отримання активів або послуг. При цьому постачальник, передаючи матеріальні цінності або надаючи послуги, зберігає право вимагати оплату відповідно до договірних умов, що обґрунтовує визнання кредиторської заборгованості в обліку покупця.

Договірні відносини між ТОВ «ЕСІ» і постачальником оформлюються через укладення відповідних договорів (на постачання, енергозабезпечення, надання послуг, бартер тощо), які регламентують передачу товарів або надання

послуг. Зі свого боку, ТОВ здійснює оплату поставленої продукції або наданих послуг, що й становить суть розрахункових операцій.

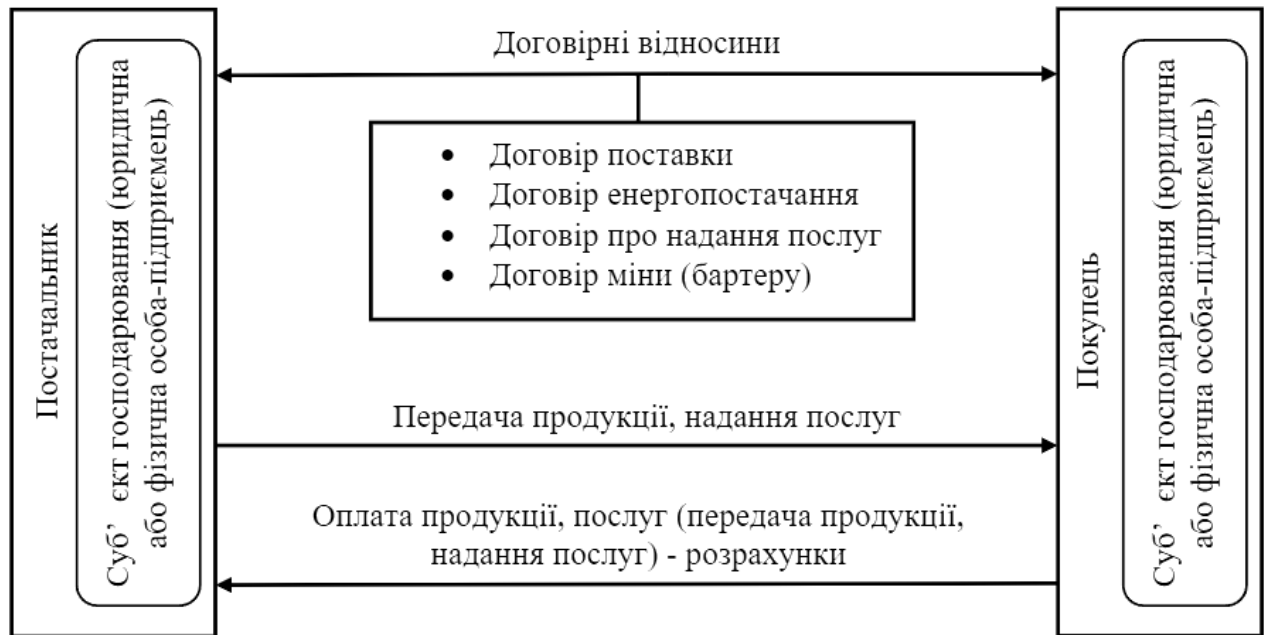

Рисунок 2.4 - Договірні відносини ТОВ «ЕСІ» з постачальниками

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [32,34]

Договір оформлюється у письмовій формі й містить обов'язкові реквізити (рис.2.5)

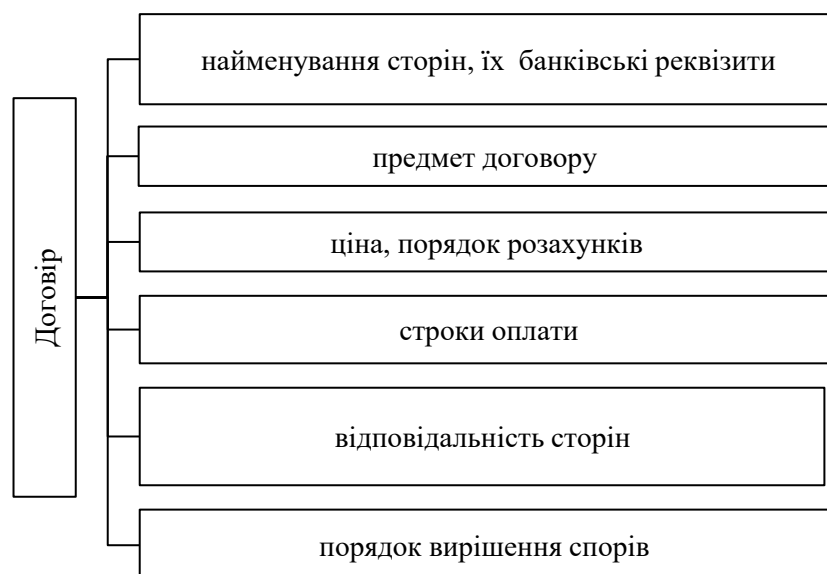

Рисунок 2.5 - Реквізити договору

Договори обов'язково містять предмет договору, форму розрахунків (рис.2.6)

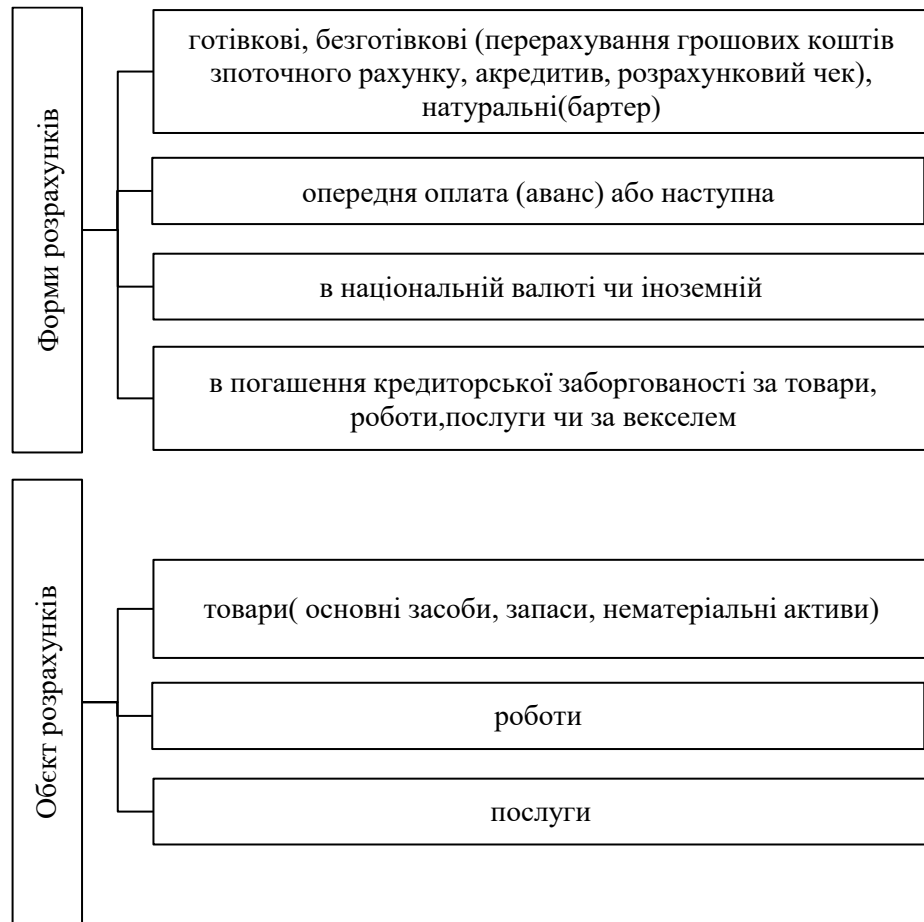

Рисунок 2.6 - Обов'язкові елементи договорів щодо розрахункових взаємовідносин з постачальниками ТОВ «ЕСІ»

Договори зберігаються у канцелярії ТОВ «ЕСІ» в окремій справі та реєструються у журналі реєстрації договорів. Один примірник передається до бухгалтерії для організації подальшого контролю за розрахунками.

На підтвердження господарських операцій щодо надходження товарно-матеріальних цінностей, виконаних робіт або наданих послуг ТОВ «ЕСІ» отримує від контрагентів такі документи:

- видаткові накладні — при надходженні товарів;

- акти виконаних робіт/наданих послуг — при виконанні підрядних робіт або наданні послуг;
- транспортні документи (ТТН) — при перевезенні вантажів;
- рахунки-фактури, рахунки на оплату;
- податкові накладні — за наявності податкового кредиту.

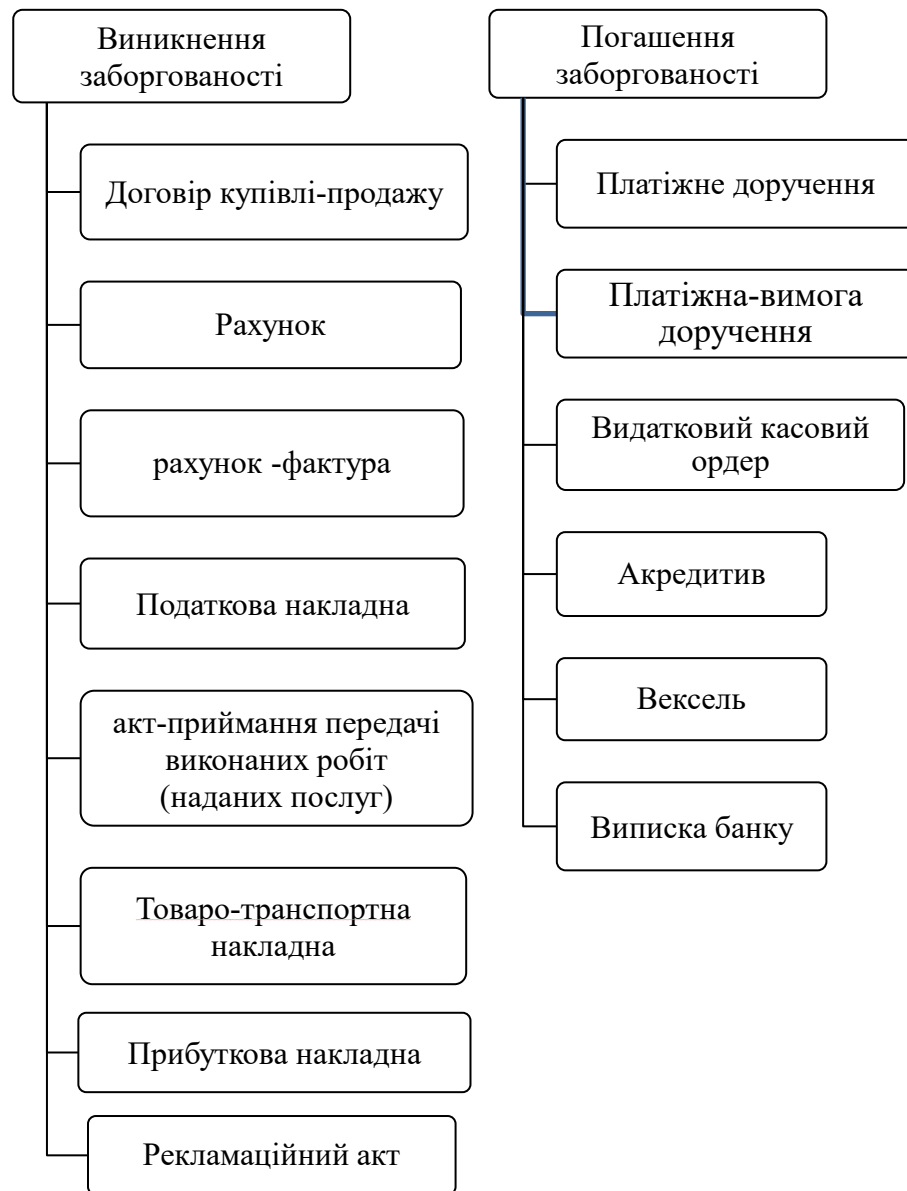

Рисунок 2.7 - Документування операцій ТОВ «ЕСІ» щодо розрахунків з вітчизняними постачальниками та підрядниками

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [32,34]

Для ТОВ «Екоспецінвест» належне здійснення безготівкових розрахунків із постачальниками передбачає переказ відповідних грошових коштів на банківські рахунки контрагентів. Після отримання від постачальників товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ), операції супроводжуються оформленням відповідних первинних документів — зокрема доручень, видаткових накладних, актів приймання-передачі.

У випадку, коли ТОВ «Екоспецінвест» закуповує імпорتنу продукцію, для обліку її надходження необхідно мати пакет документів не лише від іноземного постачальника, а й від логістичних компаній, що забезпечують транспортування, митне оформлення та доставку.

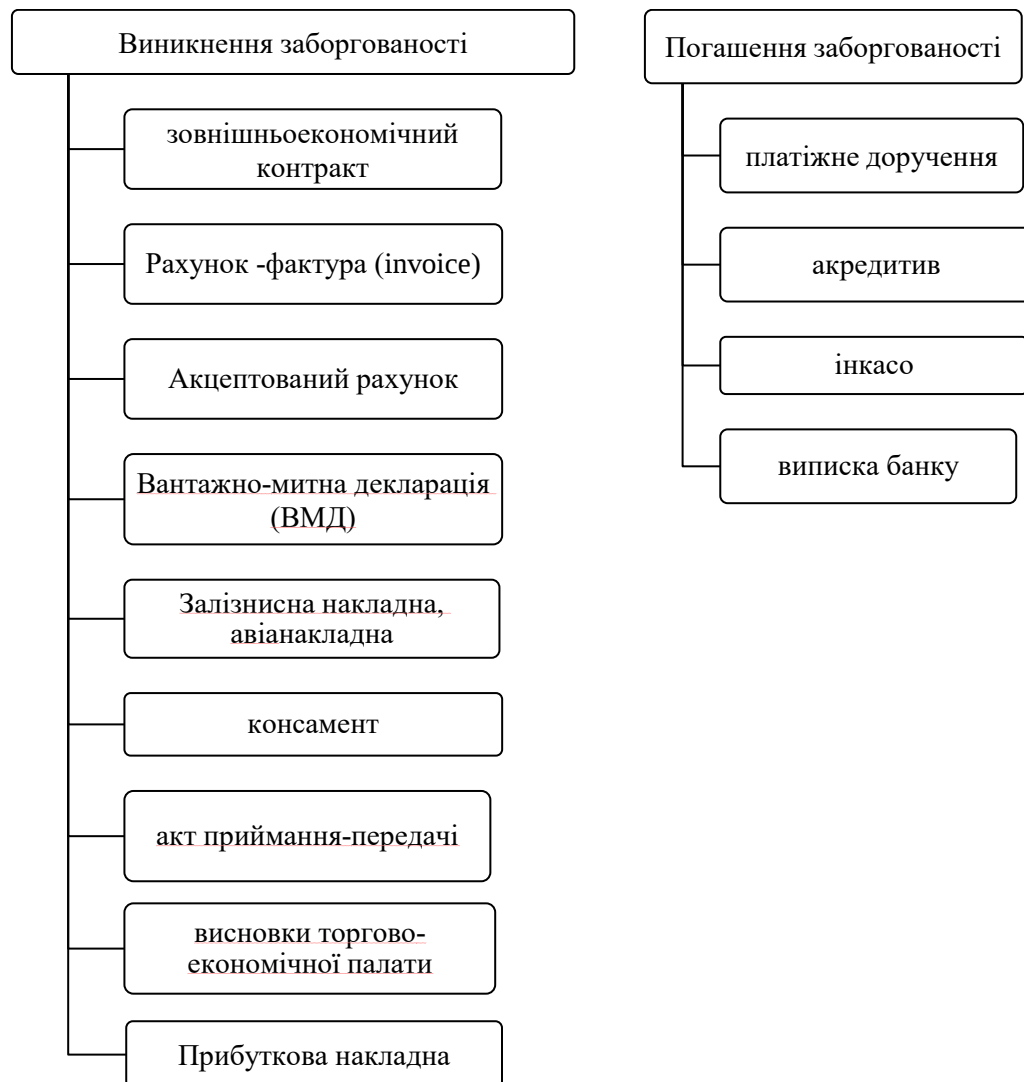

Рисунок 2.8 - Документування операцій ТОВ «ЕСІ» щодо розрахунків з іноземними постачальниками та підрядниками

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [32,34]

З метою оплати товарів або послуг постачальник надсилає рахунок-фактуру, де зазначено найменування продукції, її кількість, вартість за одиницю та загальну суму з урахуванням ПДВ. Після підтвердження правильності наданих послуг або поставлених товарів відповідальні особи оформлюють внутрішній акт приймання, якщо це передбачено внутрішніми процедурами.

Після надходження документів до бухгалтерії здійснюється наступна послідовність дій. (рис 2.9)

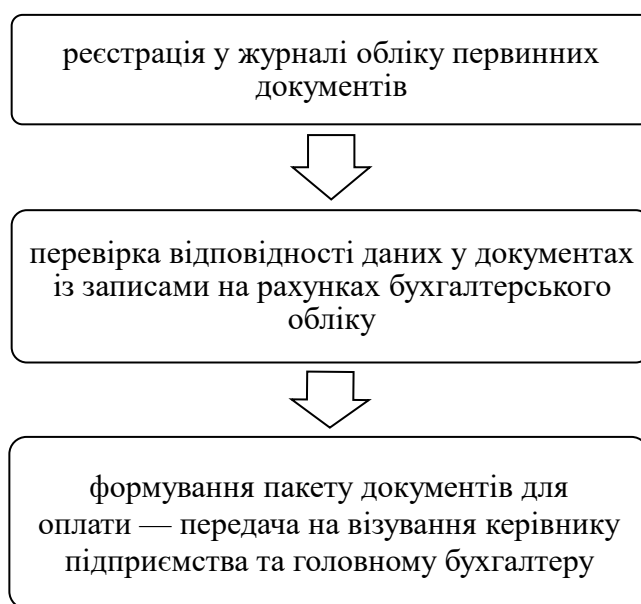

Рисунок 2.9 - Етапи документообігу первинних документів з розрахункових операцій ТОВ «ЕСІ»

Оплата проводиться на підставі платіжного доручення, що є підставою для банку на списання коштів із рахунку підприємства. Банківська виписка підтверджує факт здійснення платежу.

У разі здійснення розрахунку в іноземній валюті складається бухгалтерська довідка про наявність курсових різниць, які виникають при перерахуванні коштів.

На підприємстві розроблено внутрішній графік документообігу, який враховує часові відмінності у здійсненні операцій з постачальниками (дод. Д).

Система внутрішнього контролю за документообігом у сфері розрахунків з постачальниками є важливою складовою організації бухгалтерського обліку на підприємстві ТОВ «Екоспецінвест». СВК спрямована на забезпечення достовірності інформації про заборгованість перед постачальниками, своєчасності платежів, запобігання помилкам і зловживанням, а також дотримання договірної дисципліни.

Контроль реалізується на кількох рівнях:

1. Контроль на етапі укладення договорів. Перед укладенням договору з постачальником проаналізовується його надійність, умови постачання, оплати, відповідальність сторін. Уповноважені особи (відділ постачання, директор) перевіряють відповідність умов договору фінансовій політиці підприємства.

2. Контроль за отриманням первинних документів. Усі первинні документи (рахунки-фактури, накладні, акти) перевіряються на відповідність умовам договору та супровідній документації (заявці, замовленню). Працівники складу засвідчують факт приймання товарів підписом на накладній; бухгалтер перевіряє її на відповідність рахунку. Наявність усіх підписів відповідальних осіб підтверджує достовірність операції.

3. Контроль при здійсненні оплат. Платіжні документи формуються лише після підтвердження наявності товару (послуги) і первинних документів. Головний бухгалтер здійснює перевірку повноти та правильності оформлення документів, а директор погоджує витрати (через візування платіжних доручень). Контролюється дотримання строків оплати, зазначених у договорах. За необхідності здійснюється уточнення з постачальником.

4. Аналітичний облік та контроль залишків. Облік у розрізі кожного постачальника дозволяє оперативно виявляти прострочену заборгованість або передоплати. Регулярно формуються оборотно-сальдові відомості для контролю взаєморозрахунків. Бухгалтер аналізує залишки на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» та співставляє дані з договорами і виписками банку.

5. Контроль інвентаризації розрахунків. Щонайменше один раз на рік проводиться інвентаризація. За її результатами складаються акти звірки взаєморозрахунків, виявлені розбіжності усуваються шляхом коригування облікових записів. Інвентаризаційна комісія перевіряє правомірність та достовірність залишків кредиторської заборгованості.

6. Захист від зловживань. Доступ до формування платіжних документів мають лише визначені працівники. Права доступу до бухгалтерської системи розподілені за ролями: введення, перевірка, погодження, підпис. Всі зміни в обліку фіксуються в журналі операцій для подальшого аудиту.

Такий підхід сприяє повноті, точності та своєчасності відображення даних у обліку, особливо щодо кредиторської заборгованості.

На підприємстві регулярно (принаймні щоквартально або за запитом контрагента) проводиться звірка взаєморозрахунків із постачальниками та підрядниками. Звірка взаєморозрахунків із постачальниками є важливою процедурою внутрішнього контролю, яка дозволяє забезпечити достовірність даних бухгалтерського обліку, виявити помилки, запобігти можливим фінансовим втратам та врегулювати спірні ситуації між сторонами. Звірка проводиться на регулярній основі (наприклад, щоквартально або перед складанням річної звітності), а також за запитом керівництва або в разі виявлення розбіжностей в обліку.

Процедура починається з формування бухгалтерією оборотно-сальдової відомості за розрахунками з конкретним постачальником на відповідному рахунку (зазвичай 63 «Розрахунки ПП»). У цій відомості відображається вся інформація про надходження товарів, виконані роботи, надані послуги та суми оплати в розрізі документів за визначений період.

Після цього підприємство надсилає постачальнику офіційний запит із проханням провести звірку взаєморозрахунків, додаючи проект акта звірки, сформованого за власними даними. Постачальник у свою чергу формує власну виписку щодо проведених операцій за той самий період. Далі сторони порівнюють отримані дані: дати, суми, найменування товарів, номери

документів. У разі виявлення розбіжностей уточнюються деталі операцій, з'ясовуються можливі помилки, неточності або затримки в обліку.

За результатами звірки складається акт звірки взаєморозрахунків у двох примірниках, який підписується відповідальними особами обох сторін (зазвичай головними бухгалтерами або керівниками фінансових служб). Один примірник зберігається на підприємстві, інший повертається постачальнику. Якщо в результаті звірки виявлено невраховані документи або помилкові проводки, бухгалтерія підприємства здійснює відповідні коригування згідно з чинним законодавством та внутрішніми положеннями.

Таким чином, звірка взаєморозрахунків забезпечує прозорість, точність облікових даних та належну організацію розрахункової дисципліни.

З розвитком цифровізації, ТОВ «ЕСІ» частково впроваджує електронний документообіг з постачальниками, зокрема використання електронних податкових накладних, рахунків та актів через системи обміну електронними документами М.Е.Дос. Це підвищує ефективність та оперативність обліку.

2.4 Синтетичний та аналітичний облік розрахунків з постачальниками та підрядниками на ТОВ «ЕСІ»

На ТОВ «Екоспецінвест» аналітичний облік розрахункових операцій з постачальниками/підрядниками ведеться з метою контролю за виконанням договірних зобов'язань, своєчасністю оплати поставлених ресурсів, а також для забезпечення прозорості, достовірності бухгалтерського обліку.

Аналітичний облік ведеться у розрізі кожного контрагента, а також за окремими договорами, видами поставок, строками заборгованості та валютами розрахунку. На ТОВ аналітика реалізується веденням особових рахунків постачальників. У бухгалтерській програмі «BAS Бухгалтерія», кожному постачальнику присвоюється унікальний код або номер, за яким ведеться облік усіх операцій: надходження товарів, послуг, авансів, оплат тощо.

У картці аналітичного обліку фіксуються дані:

- найменування та реквізити постачальника;
- номер і дата договору;
- умови постачання (обсяг, термін, вартість, валюта);
- надходження цінностей або послуг;
- дати та суми оплат;
- залишок (заборгованість або переплата).

Аналітичний облік дає змогу:

- забезпечити точний контроль за станом взаєморозрахунків з кожним постачальником;
- визначити суми поточної, простроченої та авансової заборгованості;
- проводити звірки з контрагентами;
- контролювати залишки невикористаних авансів;
- виявляти порушення умов оплати чи термінів постачання.

У разі здійснення зовнішньоекономічних операцій аналітичний облік ведеться також з урахуванням валюти договору. Для таких операцій ведуться окремі записи щодо курсових різниць та податкових зобов'язань.

Таким чином, на ТОВ «Екоспецінвест» аналітичний облік розрахунків з постачальниками є важливою частиною облікового процесу, яка дозволяє своєчасно реагувати на зміни в розрахункових відносинах, уникати фінансових ризиків і забезпечувати ефективне управління заборгованістю.

На ТОВ «Екоспецінвест» синтетичний облік розрахунків з постачальниками та підрядниками ведеться відповідно до вимог Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку України, зокрема НП(С)БО 11 «Зобов'язання» та Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій.

Основним рахунком синтетичного обліку є рахунок 63. Організація обліку на рахунку 63 наведено на рис. 2.10

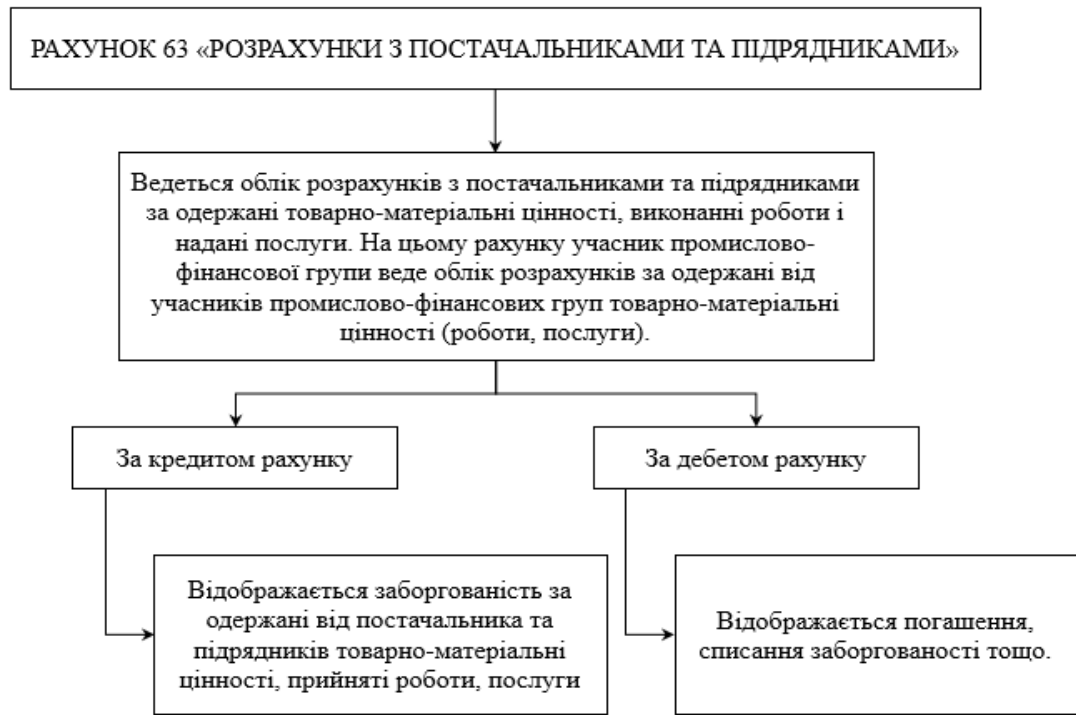

Рисунок 2.10 - Облік розрахунків з постачальниками/підрядниками

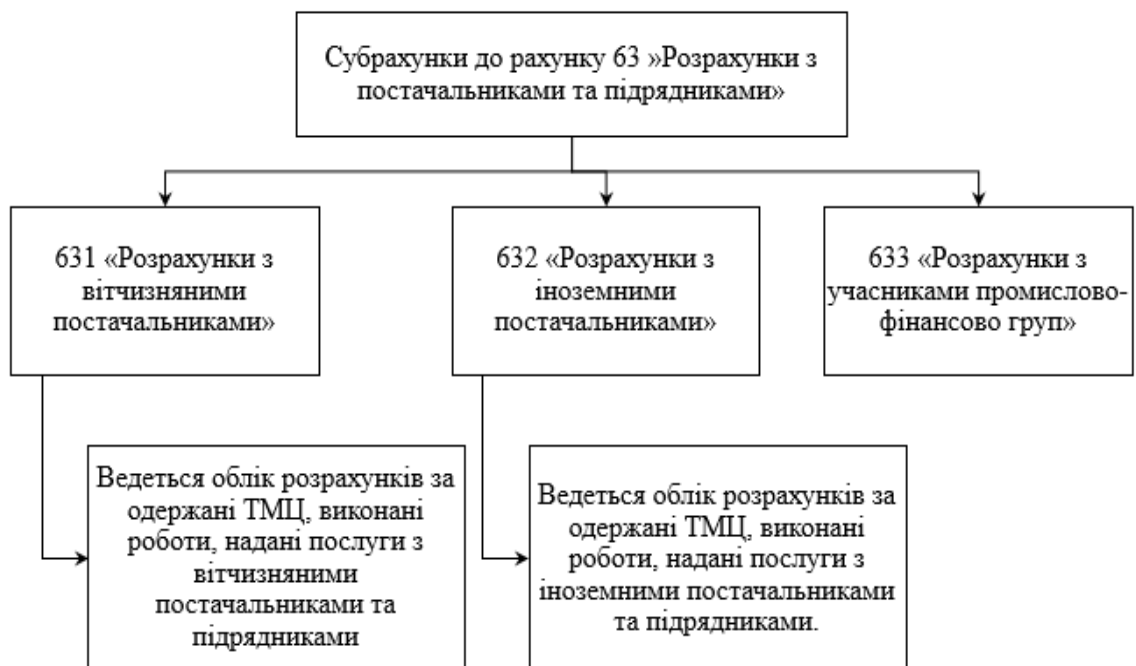

Рисунок 2.11 - Характеристика субрахунків, що використовуються для обліку розрахункових операцій з постачальниками/підрядниками

Облік ведеться з використанням таких субрахунків:

–631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» – облік зобов’язань перед резидентами України.

–632 «Розрахунки з іноземними постачальниками» – облік за імпортними контрактами в іноземній валюті з подальшим визначенням курсових різниць.

–633 «Розрахунки ПФГ»

Для забезпечення аналітичності у межах кожного субрахунку облік деталізується за такими критеріями:

1) по кожному контрагенту:

631/01 — ТОВ «Укргазмонтаж»;

631/02 — GEORG FISCHER GmbH;

631/03 — ТОВ «ІмпексТехТрейд»;

2) по кожному договору – з зазначенням номера, дати, терміну дії, суми та валюти договору:

631/01/1 — Договір №14/ГМ-2023 (монтаж котельні);

631/01/2 — Договір №27/ГП-2024 (газопровід);

3) за видами постачань:

631/02/М — матеріали (труби, арматура);

631/02/О — обладнання (насоси, теплообмінники);

631/02/П — послуги (пуско-налагоджувальні роботи);

4) за строками виникнення заборгованості:

631/Т — поточна (до 30 днів);

631/П — прострочена (30–90 днів);

631/Б — безнадійна (понад 3 роки);

5) за валютою розрахунків – гривня, долар США, євро (з обов’язковим відображенням курсових різниць відповідно до НП(С)БО 21) :632.1/EUR — євро; 632.2/USD — долари США.

ТОВ «ЕСІ» веде комплексний облік розрахунків із ПП:

- застосовуються передоплати (аванси) — з урахуванням ПДВ;

- ведеться окремий облік за валютними постачальниками з коригуванням курсових різниць;

-аналітика забезпечує деталізацію до рівня договору, виду товару, строку заборгованості та валюти, що критично важливо для контролю за виконанням господарських зобов'язань.

ТОВ «ЕСІ» для проведення монтажних і ремонтних робіт з газопроводами потребує постійного забезпечення спеціалізованими матеріалами: зварювальними електродами, зварювальним дротом, газами, захисним спорядженням, редукторами, шлангами, балонами тощо. Закупівля цих матеріалів здійснюється в межах укладених договорів із постачальниками.

Таблиця 2.11- Кореспонденції рахунків з обліку розрахунків за матеріали для зварювальних та газополум'яних робіт [32, 34]

№	Господарська операція	Дт	Кт	Аналітика субрахунку 631	Первинні документи
1	Надійшли зварювальні матеріали від постачальника	201	631	631/01/2/М/Т	Видаткова накладна, рахунок-фактура
2	Визнано подат. кредит з ПДВ	641	631	631/01/2/М/Т	Податкова накладна
3	Проведено оплату постачальнику	631	311	631/01/2/М/Т	Платіжне доручення, банківська виписка

Для виконання ремонтних і сервісних робіт ТОВ «ЕСІ» застосовує різні матеріали, залежно від характеру робіт: мастила, болти, шайби, заготовки з металу, теплоізоляційні матеріали, пінополістирол, герметики тощо. Облік закупівлі таких матеріалів ведеться згідно з первинними документами та договорами постачання.

Таблиця 2.12- Кореспонденції рахунків з обліку розрахунків за матеріали для слюсарних, токарних та ізоляційних робіт

№	Господарська операція	Дт	Кт	Аналітика субрахунку 631	Первинні документи
1	Отримано матеріали для виробничих робіт	201	631	631/03/М/Т	Рахунок, накладна, товарно-транспортна накладна (ТТН)
2	Відображено ПДВ за отриманими матеріалами	641	631	631/03/М/Т	Податкова накладна
3	Оплата за матеріали постачальнику	631	311	631/03/М/Т	Платіжне доручення, банківська виписка
4	Списано матеріали у виробництво	23	201	201	Вимога-накладна (ф. М-11), лімітно-забірна картка

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [32,34]

Для прокладання та ремонту трубопроводів ТОВ «Екоспецінвест» закуповує труби різного призначення (сталеві, ПЕ, ПП). Облік проводиться за окремими номенклатурними позиціями, контрагентами й видами робіт, для яких вони призначені.

Таблиця 2.13 - Кореспонденції рахунків з обліку розрахунків за труби (сталеві, поліетиленові, поліпропіленові)

№	Господарська операція	Дт	Кт	Аналітика субрахунку 631	Первинні документи
1	Отримано труби на склад	201	631	631/02/М/Т	Видаткова накладна, рахунок, податкова накладна
2	Податковий кредит з ПДВ	641	631	631/02/М/Т	Податкова накладна
3	Оплачено вартість поставки	631	311	631/02/М/Т	Платіжне доручення, банківська виписка

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [32,34]

ТОВ «ЕСІ» здійснює закупівлю сучасного спеціалізованого обладнання для зварювання пластикових труб і контролю якості з'єднань у компаній.

Таблиця 2.14 - Кореспонденції рахунків з обліку закупівель устаткування

№	Господарська операція	Дт	Кт	Аналітика субрахунку 631	Первинні документи
1	Отримано устаткування	152	631	631/02/О/Т	Рахунок, видаткова накладна, акт приймання
2	Визнано ПДВ	641	631	631/02/О/Т	Податкова накладна
3	Проведено оплату за устаткування	631	311	631/02/О/Т	Платіжне доручення, виписка банку
4	Введення в експлуатацію (при потребі)	10	152	-	Акт введення в експлуатацію (ф. ОЗ-1)

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [32,34]

Для якісного обслуговування систем опалення та водопостачання ТОВ «Екоспецінвест» потребує постійної закупівлі запчастин: теплообмінників, насосів, датчиків, електродвигунів тощо. Матеріали можуть оприбутковуватись як на склади, так і безпосередньо у виробництво.

Таблиця 2.15 - Кореспонденції рахунків із закупівлі запчастин для ремонту котелень, насосних станцій

№	Господарська операція	Дт	Кт	Аналітика субрахунку 631	Первинні документи
1	Надходження запчастин, комплектуючих	201 207	631 631	631/01/1/М/Т	Видаткова накладна, рахунок-фактура, ТТН
2	Відображено податковий кредит	641	631	631/01/1/М/Т	Податкова накладна
3	Оплата вартості матеріалів	631	311	631/01/1/М/Т	Платіжне доручення, банківська виписка

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [32,34]

У разі порушення умов поставки (прострочення, неналежна якість, неповна комплектація) ТОВ «Екоспецінвест» може пред'являти постачальникам претензії згідно з умовами укладених договорів. У відповідних випадках нараховується пеня чи неустойка, що відображається в бухгалтерському обліку за окремим субрахунком з деталізацією по контрагенту, договору, терміну та виду постачання.

Таблиця 2.16 – Облік претензій постачальникам (пені, неустойки) [32, 34]

№	Господарська операція	Дт	Кт	Аналітика субрахунку 631	Первинні документи
1	Нараховано пеню постачальнику за порушення строків	374	715	—	Акт претензії, розрахунок пені
2	Визнано суму заборгованості постачальником	631	374	631/01/2/П/П/UA (ТОВ Укргазмонтаж», договір №27/ГП-2024, послуги, прострочена, гривня)	Лист-погодження, акт звірки
3	Отримано компенсацію пені	311	631	631/01/2/П/П/UA	Виписка банку, платіжне доручення

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [32,34]

У діяльності ТОВ «Екоспецінвест» виникають ситуації, коли матеріальні цінності або обладнання надходять раніше, ніж постачальник надає документи. Такі поставки обліковуються як невідфактуровані до моменту отримання рахунку-фактури.

Таблиця 2.17 – Облік невідфактурованих поставок

№	Господарська операція	Дт	Кт	Аналітика субр.631	Первинні документи
1	Надійшли матеріали без рахунка	201	631	631/03/М/Т/UA (ТОВ «ІмпексТехТрейд», матеріали, поточна, гривня)	Прибуткова накладна, акт приймання
2	Отримано рахунок-фактуру від постачальника	—	—	—	Рахунок-фактура, податкова накладна
3	Відображено ПДВ після отримання податкової накладної	641	631	631/03/М/Т/UA	Податкова накладна
4	Оплачено постачальнику	631	311	631/03/М/Т/UA	Платіжне доручення, банківська виписка

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [32,34]

ТОВ «Екоспецінвест» іноді застосовує альтернативні форми розрахунків із постачальниками, зокрема акредитиви та векселі, що забезпечує додаткові гарантії виконання зобов'язань. Акредитиви відкриваються через банк, а векселі використовуються у разі відстрочення платежу.

Таблиця 2.18 – Облік розрахунків акредитивами, векселями

№	Господарська операція	Дт	Кт	Аналітика субрахунку 631	Первинні документи
1	Відкрито акредитив у банку	313	311	—	Договір з банком, лист акредитивний
2	Надходження товарів за акредитивом	201	631	631/02/М/Т/EUR (GEORG FISCHER, матеріали, поточна, євро)	Видаткова накладна, ТТН
3	Погашення за акредитивом	631	313	631/02/М/Т/EUR	Виписка банку, договір
4	Видано вексель постачальнику	631	341	631/03/О/П/UA (ТОВ «ІмпексТехТрейд», обладнання, прострочена, грн)	Договір поставки, вексель
5	Погашено вексель	341	311	—	Виписка банку, акт виконання
6	Списано безнадійну заборгованість	631	717	631/01/1/О/Б/UA (ТОВ «Укргазмонтаж», обладнання, безнадійна, грн)	Акт інвентаризації, рішення керівника

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [32,34]

ТОВ «Екоспецінвест» перераховує передоплату постачальникам на підставі договорів. Після надходження ТМЦ аванс закривається.

Таблиця 2.19 – Облік авансів постачальникам [32, 34]

№	Господарська операція	Дт	Кт	Аналітика субрахунку 631	Первинні документи
1	Перераховано аванс постачальнику	371	311	—	Платіжне доручення, договір, банківська виписка
2	Отримано товари (частково/повністю)	201	632	631/02/О/Т/EUR (GEORG FISCHER, обладнання, поточна, євро)	Видаткова накладна, ТТН
3	Зараховано аванс у погашення заборгованості	632	371	631/02/О/Т/EUR	Бухгалтерська довідка, акт звірки

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [32,34]

Якщо зобов'язання перед постачальниками втрачають актуальність (наприклад, через строк давності, відсутність зобов'язань за договорами, ліквідацію контрагента), така заборгованість визнається доходом і списується з обліку.

ТОВ «Екоспецінвест» здійснює імпорتنі закупівлі обладнання, зокрема в компанії GEORG FISCHER GmbH. При оплаті в доларах США чи євро відображаються курсові різниці згідно з НП(С)БО 21.

Таблиця 2.20 – Облік розрахункових операцій в іноземній валюті з розрахунком курсових різниць [32, 34]

№	Господарська операція	Дт	Кт	Аналітика субрахунку 631	Первинні документи
1	Надійшло обладнання від нерезидента	152	632	632.2/USD	Рахунок, інвойс, митна декларація
2	Відображено податковий кредит (у разі ПДВ)	64	632	632.2/USD	Податкова накладна (у разі імпорту з ПДВ)
3	Відображено курс НБУ на дату визнання зобов'язання	—	—	—	Курсовий лист НБУ
4	Оплачено постачальнику	632	312	632.2/USD	Платіжне доручення, банківська виписка
5	Визначено негативну курсову різницю	945	632	632.2/USD	Бухгалтерська довідка
6	Визначено позитивну курсову різницю	632	714	632.2/USD	Бухгалтерська довідка

Джерело: складено автором за даними ТОВ «Екоспецінвест» [32,34]

У ТОВ «Екоспецінвест» облік розрахунків з постачальниками та підрядниками організований на належному рівні як у частині синтетичного, так і аналітичного обліку. Система синтетичного обліку базується на використанні рахунків 631 та 632 з деталізацією за субрахунками, що дозволяє вести облік у розрізі кожного контрагента, окремих договорів, видів поставок, строків виникнення заборгованості, а також валют розрахунків. Такий підхід забезпечує повноту, точність та контрольованість фінансових операцій підприємства.

Аналітичний облік, у свою чергу, дозволяє здійснювати постійний моніторинг розрахунків з конкретними постачальниками й підрядниками, аналізувати динаміку заборгованості, виявляти прострочені та проблемні зобов'язання, вести облік авансів, безготівкових форм розрахунків (зокрема акредитивами, векселями), а також фіксувати курсові різниці при розрахунках в іноземній валюті. Документальне підтвердження господарських операцій здійснюється відповідно до чинного законодавства та включає оформлення рахунків-фактур, податкових накладних, товарно-транспортних накладних, актів приймання-передачі, платіжних доручень тощо.

Завдяки поєднанню синтетичного та аналітичного обліку з гнучкою субрахунковою структурою підприємство має можливість не лише вести облік у відповідності до нормативних вимог, а й ефективно управляти взаємовідносинами з контрагентами. Така організація обліку сприяє підвищенню фінансової дисципліни, мінімізації ризиків прострочених зобов'язань, а також формуванню достовірної фінансової звітності.

2.5 Відображення розрахунків з постачальниками та підрядниками у регістрах бухгалтерського обліку та фінансовій звітності ТОВ «Екоспецінвест»

Система бухгалтерського обліку ТОВ «Екоспецінвест» забезпечує достовірне та своєчасне відображення розрахунків з постачальниками та

підрядниками у фінансовій звітності. Відображення таких операцій охоплює три рівні: первинний облік, синтетичний та аналітичний облік, а також фінансову звітність.

Первинні документи, які підтверджують господарські операції з постачальниками (рахунки-фактури, видаткові накладні, товарно-транспортні накладні, акти виконаних робіт, податкові накладні), є підставою для здійснення бухгалтерських записів у регістрах синтетичного та аналітичного обліку.

Облік за рахунком 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» та 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками» ведеться із застосуванням субрахункової аналітики у розрізі контрагентів, номерів і умов договорів, строків виникнення заборгованості, а також валют розрахунку. Своєчасне та повне відображення таких операцій забезпечується через регістри бухгалтерського обліку, зокрема:

- Журнал-ордер №1 — використовується для обліку розрахунків з постачальниками. У ньому фіксуються кредитові обороти за рахунками 631 і 632, з розшифруванням аналітики;

- Відомість аналітичного обліку №3.3 — містить детальний облік розрахунків з кожним контрагентом за окремими договорами, у розрізі видів постачання, строків заборгованості та валют. Ця відомість дозволяє здійснювати контроль за наявністю поточної або простроченої заборгованості, своєчасністю оплати та відображенням курсових різниць за валютними операціями.

У фінансовій звітності ТОВ «Екоспецінвест» розрахунки з постачальниками та підрядниками відображаються у складі зобов'язань у Балансі (Форма №1-м) за статтею «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги» (рядок 1615). У 2022 році товариство не мало заборгованості за цим напрямом (0,0 тис. грн), у 2023 році така заборгованість становила 207,90 тис. грн, а станом на кінець 2024 року — 359,40 тис. грн, що свідчить про зростання обсягу господарської діяльності, пов'язаної з постачанням

матеріалів і послуг, а також про відповідне нарощування кредиторського портфеля.

Важливо враховувати, що ТОВ «Екоспецінвест» є суб'єктом малого підприємництва та, відповідно до законодавства, складає спрощену фінансову звітність — форми №1-м та №2-м. Це зумовлює певну агрегованість показників у балансі та звіті про фінансові результати, проте аналітичний облік у межах бухгалтерської системи дозволяє зберігати деталізацію та забезпечувати повну обґрунтованість відображення зобов'язань у звітності.

Таким чином, бухгалтерська система ТОВ «Екоспецінвест» побудована на принципах повноти, аналітичності та достовірності, що дозволяє ефективно управляти РПП та відображати їх у фінансовій звітності відповідно до національних стандартів бухгалтерського обліку.

2.6 Проблемні питання формування облікової інформації щодо розрахунків з постачальниками та підрядниками

Формування облікової інформації про розрахунки з постачальниками та підрядниками є важливим елементом управління фінансово-господарською діяльністю підприємства. Особливої актуальності ці питання набувають в умовах нестабільного економічного середовища, зміни податкового законодавства, підвищених вимог до прозорості фінансової звітності та автоматизації облікових процесів.

Для ТОВ «Екоспецінвест», яке здійснює діяльність у сфері будівництва, монтажу, ремонту та обслуговування інженерних мереж (газопроводи, насосні станції, котельні тощо), своєчасність, достовірність і повнота облікової інформації про розрахунки з контрагентами напряму впливає на забезпечення виробничих процесів, фінансову стійкість та партнерські відносини з постачальниками і підрядниками.

Таблиця 2.21- Особливості та проблемні моменти організації РПП

Сутність проблемних аспектів	Причини виникнення	Шляхи вирішення
Відсутність повної аналітики розрахунків з контрагентами (за договорами, строками, валютами)	Недостатня деталізація у плані рахунків, недотримання внутрішніх регламентів	Впровадження субрахункової аналітики (за постачальником, договором, видом постачання)
Несвоєчасне оформлення або відсутність первинних документів від постачальників	Недоліки у договірній роботі, людський фактор, неузгодженість логістичних процесів	Чітке прописання термінів та санкцій у договорах; контроль документів через CRM або систему документообігу
Відсутність звірок з контрагентами, що призводить до спірних сум	Відсутність процедури обов'язкових актів звірки; брак уваги до залишків	Регламентування щоквартального звіряння з контрагентами; включення звірок до внутрішнього аудиту
Невірне відображення операцій в іноземній валюті	Порушення НП(С)БО 21; неведення валютного обліку	Запровадження аналітики за валютами на субрахунках (наприклад: 632.1/EUR), облік курсових різниць автоматично в обліковій системі
Відображення безнадійної кредиторської заборгованості без належних підтверджень	Відсутність підтвердження про неможливість погашення боргу	Отримання письмових відмов від контрагентів, рішень суду або довідок ліквідатора, актів інвентаризації
Недотримання строків подання звітності через неузгодженість даних обліку	Розбіжності між бухгалтерією, логістикою, закупівлями	Впровадження внутрішнього контролю як частини фінансового менеджменту

Однією з ключових проблем є несвоєчасне отримання або відсутність первинних документів від контрагентів. Це ускладнює оперативне відображення витрат і зобов'язань, а також створює ризики для підтвердження податкового кредиту. Причинами таких ситуацій є недоліки у договірній роботі, відсутність чітко прописаних строків подання документів або слабка комунікація між підрозділами підприємства та постачальниками.

Суттєвими залишаються й проблеми, пов'язані з неузгодженістю облікових даних із фактичними залишками. Відсутність систематичних актів звірки з контрагентами, помилки в ручному введенні даних або дублювання операцій можуть призводити до розбіжностей, що негативно впливають на фінансову звітність. Не менш актуальним є і неправильне відображення

розрахунків в іноземній валюті, особливо в частині курсових різниць, коли підприємство не дотримується вимог НП(С)БО 21.

Крім того, окрему увагу слід приділити безнадійній кредиторській заборгованості. Часто така заборгованість не списується своєчасно через відсутність відповідних підтверджувальних документів або невиконання вимог до її документального оформлення. Це створює необґрунтовані залишки на рахунках, що не відображають реальний стан розрахунків.

Усі вищезазначені проблеми вказують на необхідність комплексного підходу до удосконалення системи бухгалтерського обліку розрахунків, зокрема — через впровадження чіткої субрахункової аналітики, внутрішнього контролю та ефективної договірної політики.

Отже, ТОВ «ЕСІ» веде облік з урахуванням сучасних вимог — використовує деталізовану субрахункову аналітику, фіксує розрахунки в національній та іноземній валютах, формує облікові записи в журналах-ордерах та аналітичних відомостях.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження теоретичних і прикладних аспектів обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками встановлено, що зазначені процеси відіграють ключову роль у формуванні достовірної облікової та звітної інформації, яка є основою для прийняття управлінських рішень, здійснення контролю та забезпечення ефективного фінансового менеджменту підприємства.

У першому розділі роботи систематизовано наукові підходи до визначення економічної сутності розрахунків з постачальниками та підрядниками, проаналізовано чинне нормативно-правове забезпечення їх обліку в Україні. Значну увагу приділено організаційним аспектам облікового процесу та методам його ведення. Встановлено, що в реальній господарській практиці такі розрахунки охоплюють широкий спектр операцій — від постачання матеріалів і надання послуг до авансування, проведення взаємозаліків, здійснення валютних операцій, використання векселів і акредитивів. Це обумовлює потребу в детальній аналітичній обробці інформації.

Другий розділ присвячено комплексному аналізу організації обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками на ТОВ «Екоспецінвест». Встановлено, що підприємство здійснює спеціалізовану діяльність у сфері будівництва, ремонту та технічного обслуговування інженерних систем, що зумовлює постійну взаємодію з широким колом контрагентів. У зв'язку з цим ефективна організація обліку відповідних розрахунків є критично важливою для забезпечення фінансової стабільності, формування достовірної звітності та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Дослідження облікової політики ТОВ «Екоспецінвест» засвідчило, що підприємство дотримується вимог національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, ведучи аналітичний облік за субрахунками, що деталізуються за контрагентами, договорами, видами постачання, строками

заборгованості та валютами розрахунків. Такий підхід сприяє прозорості та контролюваності кредиторської заборгованості. Облік первинних документів організовано належним чином: визначено відповідальних осіб, структуровано документообіг, встановлено строки та порядок перевірки, здійснюється внутрішній контроль і регулярна звірка взаєморозрахунків.

Синтетичний та аналітичний облік реалізується через використання рахунків 631 і 632, що відображають операції в національній та іноземній валютах. Відповідні дані фіксуються в журналах-ордерах та аналітичних відомостях. Установлено, що інформація щодо стану розрахунків своєчасно та коректно відображається у фінансовій звітності, зокрема у рядку 1615 Балансу. Аналіз звітності за 2022–2024 роки засвідчив тенденцію до зростання обсягів кредиторської заборгованості, що свідчить про розширення масштабів діяльності підприємства.

Запропоновано вдосконалення системи обліку, зокрема впровадження електронного документообігу, оновлення облікової політики та посилення контролю за дебіторсько-кредиторськими операціями.

У цілому, проведене дослідження підтверджує визначальну роль якісної організації обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками в системі управління підприємствами, що здійснюють діяльність у сфері технічного обслуговування та будівельно-ремонтних робіт, зокрема на прикладі ТОВ «Екоспецінвест».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бенько І. Д. Проблеми і перспективи застосування МСФЗ (IFRS) для малих та середніх підприємств / І. Д. Бенько // Вісник Одеського національного ун-ту. Серія: Економіка. – Том 21. – Вип. 7-1(49). – Одеса: ОНУ. – 2016. – С. 168–172.
2. Верхоглядова Н.І. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика: навч. посіб. / Н. І. Верхоглядова, В. П. Шило, С. Б. Ільїна та ін. — К.: Центр учбової літератури. 2013. — 536 с.
3. Витрати : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку від 31 груд. 1999 р. № 16. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення: 10.05.2025).
4. Візіренко С. В., Іваніцький К. В. Організація обліку розрахунків з контрагентами. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 23. С. 58–63. DOI: [10.32702/2306-6814.2020.23.58](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.23.58)
5. Грабова, Г. І. Бухгалтерський облік : навч. посіб. / Г. І. Грабова, В. М. Бондар, І. В. Хом'як. — Львів : Новий світ–2000, 2021. — 360 с.
6. Гуцаленко, М. Є. Облік розрахунків підприємства: методологія та організація : монографія / М. Є. Гуцаленко. — Дніпро : ДУЕТ, 2019. — 220 с.
7. Дублей В.В., Гуменюк М.М. Необхідність управління дебіторською та кредиторською заборгованостями в сучасних умовах. Науковий огляд № 11 (32), 2016. С. 1–9.
8. Журавська І.Л. Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/7734/1/PIOPF_2017_56-59.pdf. (дата звернення 15.04.2025).
9. Жолнер І.В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: навч. посібник / І.В. Жолнер. – К.: Центр учб. л-ри, 2012. – 368 с.

10. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку від 07 лют. 2013 р. № 1. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 05.05.2025).

11. Кірейцев Г. Г. Глобальні процеси і актуалізація оновлення методології обліку. Зб. наук. праць ВНАУ. Серія : Економічні науки. 2013. № 3 (80). С. 91–103.

12. Кузьмін, О. Є. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах : навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, Н. Ю. Гупало. — Львів : Львівська політехніка, 2022. — 208 с.

13. Концептуальна основа фінансової звітності URL: https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Conceptual_Framework_Ukr_AH19.pdf (дата звернення 04.04.2025)

14. Лень В. С. Облікова політика та її складові / В. С. Лень, В. В. Гливенко // Облік і фінанси. - 2019. - № 2. - С. 26-35. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2019_2_6

15. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» [Електронний ресурс]. [сайт]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>

16. Майборода, О.Є., Косарева, І.П. & Корабейнікова, І.О. (2018). Характеристика сутності та поняття дебіторської і кредиторської заборгованості. Економіка і суспільство, (15) 396-402 с.

17. Матюха В.І. Актуальні проблеми обліку розрахунків підприємства з постачальниками і підрядниками / В.І. Матюха, Г.В. Мисака // Молодий вчений. 2018. № 1(53). С. 930-932.

18. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності [Електронний ресурс] : навч. посіб. / М. Р. Лучко, І. Д. Бенько, С. Р. Яцишин, Н. Г. Мельник. - Тернопіль : ТНЕУ, 2018. - 389 с.

19. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів

України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text>.

20.Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

21.Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : Наказ Міністерства фінансів України від 02 вер. 2014 р. № 879. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14> (дата звернення: 13.05.2025).

22. Постанова Правління Національного банку України від 29.12.2017 № 148 "Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#Text> (дата звернення: 13.10.2025)

23.Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 05.05.2024).

24.Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» : затв. наказом Мінфіну України від 31.01.2000 р. № 20 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>

25.Про публічні закупівлі: Закон України № 922-VIII від 25.12.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>. (дата звернення: 13.10.2025)

26.Примуш, Ю., & Головченко, Є. (2020). ОПТИМІЗАЦІЯ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ ПІДПРИЄМСТВ. *Економічний простір*, (163), 133-137. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/163-23>

27. Руденко С., Погрібняк Д. Бухгалтерський облік в умовах цифровізації. Вісник Хмельницького національного університету. 2021. № 1. С. 265-269. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-290-1-46>.

28. Сук Л.К. Фінансовий облік: Навчальний посібник.3-тє вид., переробл. і доповн. Київ: Знання, 2016. 663 с

29. Фінансовий облік 1: підручник / Я.П. Іщенко, О.А. Подолянчук, Н.І. Коваль. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю. В. 2020. – 496 с. 27
30. Чебанова Н.В., Василенко Ю.А. Бухгалтерський фінансовий облік: посіб. Київ: Видавничий центр «Академія», 2021.
31. Яцишин, С. Р. Облікова політика: розкриття згідно МСФЗ / С. Р. Яцишин // Соціально-економічні проблеми сучасності: Матеріали II Всеукраїнської науковопрактичної інтернет-конференції [м. Маріуполь, 15 червня 2018 р.] / гол. ред. д-р екон. наук, доц. О. В. Балуська. – Маріуполь, 2018. – С. 461–467. Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/30030>
32. <https://ecospecinvest.com.ua/blog/>
33. <https://zakon.rada.gov.ua/>
34. <https://clarity-project.info/edr/39817204>
35. International Financial Reporting Standards (Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСФЗ для МСП, МСБО та тлумачення КТМФЗ, ПКТ). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text
36. <https://www.investopedia.com/terms/g/gaap.asp> - Generally Accepted Accounting Principles (GAAP).
37. Handelsgesetzbuch (HGB). German Commercial Code. – Bundesministerium der Justiz, 2024. – <https://www.gesetze-im-internet.de/hgb/>
38. Шепелюк В.А., Удовіченко В.О. Інтеграція концепції сталого розвитку в систему стратегічного управлінського обліку підприємства. Майбутнє – аудит: Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернетконференції присвяченої пам'яті д.е.н., професора Нусінова В. Я. (м. Кривий Ріг, 15 січня 2025 р.) / редкол.: М. І. Ступнік, В. С. Адамовська, М. Л. Крапивко, Є. В. Міщук [Електронний ресурс]. – Кривий Ріг : Видавець Р. А. Козлов, 2025. С 248-249. URL: <http://ds.knu.edu.ua/jspui/handle/123456789/6948>